

WOJEWÓDZKI
URZĄD PRACY
W SZCZECINIE

Pomorze
Zachodnie

Postawy edukacyjne
i zawodowe uczniów
zachodniopomorskich techników i
szkół branżowych I-go stopnia

Raport

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W SZCZECINIE

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W SZCZECINIE

Postawy edukacyjne i zawodowe uczniów
zachodniopomorskich techników i szkół
branżowych I-go stopnia

Raport

Szczecin 2022 r.

Projekt i realizacja badania: Wydział Badań i Analiz – Paweł Nowak (naczelnik), Marta Baranowska, Artur Frąckiewicz, Marta Mróz, Andrzej Świeboda (Biuro Zachodniopomorskie Obserwatorium Rynku Pracy) oraz Jacek Siekierzycki (Biuro Statystyki Publicznej).

Autor: Artur Frąckiewicz

Współpraca: Marta Mróz

Redakcja: Andrzej Przewoda

Recenzja: dr hab. Małgorzata Porada-Rochoń, prof. US

Copyright by Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie

Kopiowanie i rozpowszechnianie może być dokonywane z podaniem źródła

ISBN 978-83-61985-25-9 (web pdf)

Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie
Ul. A. Mickiewicza 41
70-383 Szczecin
www.wup.pl
e-mail: sekretariat@wup.pl

Słowo wstępne

Raport „Postawy edukacyjne i zawodowe uczniów zachodniopomorskich techników i szkół branżowych I-go stopnia” stanowi podsumowanie badania przeprowadzonego jesienią 2021 roku przez Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. Celem badania było dostarczenie informacji dotyczących przede wszystkim: stosowanych przez uczniów kryteriów wyboru kierunku kształcenia zawodowego, planów i oczekiwań związanych z aktywnością zawodową, planów edukacyjnych, postaw migracyjnych, postaw w zakresie przedsiębiorczości, a także oceny wyborów edukacyjnych.

Raport skierowany jest do wszystkich osób zainteresowanych problematyką edukacji zawodowej, a zwłaszcza reprezentujących instytucje realizujące zadania w zakresie szkolnictwa zawodowego, w tym zadania wpisujące się w polityki samorządu województwa dotyczące edukacji oraz rynku pracy.

Badanie nie zostałooby zrealizowane bez woli współpracy ze strony dyrektorów zachodniopomorskich szkół zawodowych, którzy zgodzili się na przeprowadzenie badań w kierowanych przez nich placówkach, a także nauczycieli, doradców zawodowych i oczywiście biorących udział w badaniu uczniów. Wszystkim Państwu dziękuję za okazaną życzliwość. Za sprawne i terminowe przeprowadzenie badań terenowych pragnę również podziękować firmie CBT Anna Meissner.

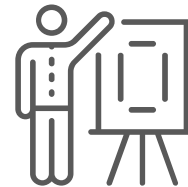
Andrzej Przewoda

Dyrektor

Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie

I. Zachodniopomorskie szkolnictwo zawodowe w świetle wybranych wskaźników edukacyjnych

Pozycję szkolnictwa zawodowego można ocenić na podstawie szeregu wskaźników. Należą do nich: współczynnik skolaryzacji oraz wyniki egzaminów zawodowych. Współczynnik skolaryzacji brutto informuje o stosunku liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w przedziale wiekowym odpowiadającym temu poziomowi kształcenia. Z kolei współczynnik skolaryzacji netto informuje jaki jest stosunek liczby osób w danym przedziale wiekowym i uczących się na danym poziomie kształcenia, do liczby ludności w danym przedziale wiekowym odpowiadającym temu poziomowi kształcenia.¹ W przypadku wymienionych współczynników, województwo zachodniopomorskie w 2020 roku zajmowało 15 miejsce w zestawieniu krajowym dla szkół zawodowych i ogólnozawodowych (bez zasadniczych szkół zawodowych, szkół branżowych oraz szkół specjalnych przysposabiających do pracy) – Tabela 1. Oznacza to, że m.in. technika, cieszą się na Pomorzu Zachodnim wyraźnie mniejszą popularnością niż w przypadku innych województw (za wyjątkiem województwa mazowieckiego). Zdecydowanie inaczej sytuacja przedstawia się w przypadku szkół branżowych I-go stopnia. Bez względu na rodzaj współczynnika skolaryzacji, województwo zachodniopomorskie znajduje się na 8 miejscu w zestawieniu krajowym. W porównaniu z 2015 rokiem, zauważyć można minimalną poprawę pozycji w zestawieniu dla szkół zawodowych i ogólnozawodowych (bez szkół branżowych) dla współczynnika netto. Wówczas zachodniopomorskie zajmowało ostatnią pozycję w kraju. Natomiast – jeżeli za zasadne można uznać traktowanie ich jako odpowiedników zasadniczych szkół zawodowych - wyraźnie poprawiła się pozycja szkół branżowych. O ile dla zasadniczych szkół zawodowych wartość rozważanych współczynników lokowała województwo na 10 miejscu (brutto) i 11 (brutto), to pięć lat później było to już 8 miejsce w przypadku obu współczynników.

W wyniku reorganizacji szkolnictwa zawodowego w 2017 roku, wybór szkoły branżowej I-go stopnia nie stanowi obecnie przeszkody w kontynuowaniu edukacji na poziomie wyższym. Na zainteresowanych dalszą nauką absolwentów tych szkół, czekają szkoły branżowe II-go stopnia, które oprócz możliwości podniesienia kompetencji zawodowych, umożliwiają zdawanie egzaminu maturalnego i kontynuowanie nauki na wyższej uczelni. Można przypuszczać, że okoliczność ta, powinna wywierać wpływ na postawy edukacyjne uczniów stojących przed wyborem szkoły ponadpodstawowej i zachęcać do wyboru szkoły branżowej I-go stopnia. Warto jednak zwrócić uwagę, że o ile nastąpiła poprawa pozycji województwa zachodniopomorskiego pod względem współczynnika skolaryzacji netto i brutto dla szkoły branżowej (wcześniej zasadniczej zawodowej), to w przypadku większości województw mieliśmy do czynienia ze spadkiem wartości. Co więcej, dla współczynnika netto, zachodniopomorskie było jedynym województwem dla którego odnotowano w okresie 2015-2020 jego wzrost (z 11,54% do 11,67%).

¹ Na podstawie definicji Głównego Urzędu Statystycznego. Więcej informacji dotyczących rozstrzygnięć definicyjnych w zakresie pojęć stosowanych w statystyce publicznej można znaleźć pod adresem: <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/lista.html#letterS>

Tabela 1. Współczynnik skolaryzacji brutto i netto w 2020 roku w Polsce

	Współczynnik skolaryzacji brutto		Współczynnik skolaryzacji netto	
	Szkoły zawodowe (bez zasadniczych zawodowych, branżowych szkół I stopnia i szkół specjalnych przysposabiających do pracy) i ogólnozawodowe	Branżowe szkoły I-go stopnia (15-18 lat)	Szkoły zawodowe (bez zasadniczych zawodowych, branżowych szkół I stopnia i szkół specjalnych przysposabiających do pracy) i ogólnozawodowe	Branżowe szkoły I-go stopnia (15-18 lat)
POLSKA	36,87	14,14	34,98	12,61
DOLNOŚLĄSKIE	35,09	14,02	26,12	10,66
KUJAWSKO-POMORSKIE	39,24	17,00	29,48	12,78
LUBELSKIE	37,67	11,01	28,97	8,50
LUBUSKIE	39,17	16,61	29,56	12,93
ŁÓDZKIE	36,68	10,77	27,71	8,35
MAŁOPOLSKIE	37,54	15,64	28,96	11,84
MAZOWIECKIE	32,40	9,20	24,30	7,17
OPOLSKIE	40,02	16,95	30,78	13,12
PODKARPACKIE	40,33	12,08	31,07	9,33
PODLASKIE	35,98	9,65	27,71	7,39
POMORSKIE	35,68	19,25	26,08	13,96
ŚLĄSKIE	38,91	13,88	29,42	10,74
ŚWIĘTOKRZYSKIE	41,77	12,31	31,92	9,55
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	35,00	17,25	26,15	13,28
WIELKOPOLSKIE	38,07	19,54	28,68	14,81
ZACHODNIOPOMORSKIE	33,89 (15 miejsce w kraju)	15,17 (8 miejsce w kraju)	25,25 (15 miejsce w kraju)	11,67 (8 miejsce w kraju)

Źródło: Opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie danych GUS.

Wyniki zdawalności egzaminów zawodowych stanowią jeden ze wskaźników poziomu kształcenia zawodowego w szkołach ponadpodstawowych (Tabela 2). Porównując wyniki egzaminów dla województwa zachodniopomorskiego uzyskane w 2021 roku z rokiem 2016, to – bez względu na podstawę programową – widać ich wyraźną poprawę. O ile w 2016 roku w sesji majowo-lipcowej egzamin zawodowy zdało 70,3% podchodzących do egzaminu, to w 2021 było to już 75,5% lub 78,4%. Co więcej, w przypadku podstawy programowej z 2019 roku wynik dla Pomorza Zachodniego był wyższy niż odnotowany dla całej Polski.

Tabela 2. Wyniki egzaminów zawodowych w 2021 roku (sesja czerwiec - lipiec)

Egzamin zawodowy wg Podstawy programowej 2017	Otrzymało świadectwo kwalifikacyjne (spośród zdających 2 części egzaminu - część pisemna i praktyczna)	
	liczba	%
lubuskie	2293	77,4
wielkopolskie	12550	77,0
zachodniopomorskie	3473	75,5
m. Szczecin	1188	81,3
m. Koszalin	456	77,2

Egzamin zawodowy wg Podstawy programowej 2019	Otrzymało świadectwo kwalifikacyjne (spośród zdających 2 części egzaminu - część pisemna i praktyczna)	
	liczba	%
lubuskie	1738	80,8
wielkopolskie	4721	77,6
zachodniopomorskie	1966	78,4
m. Szczecin	729	77,4
m. Koszalin	424	83,0
Polska	151226	77,4

Źródło: Opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu.

Porównując czas jaki upłynął od poprzedniego badania przeprowadzonego przez WUP w Szczecinie (2016-2021), można zaobserwować poprawę pozycji województwa zachodniopomorskiego pod względem współczynników skolaryzacji dla szkół branżowych I-go stopnia (wcześniej zasadniczych szkół zawodowych), a także wyraźną poprawę wyników uzyskiwanych przez uczniów na egzaminach zawodowych.

Informacji o sytuacji na rynku pracy reprezentantów poszczególnych kategorii wykształcenia dostarcza nam stopa bezrobocia (Tabela 3). Jest ona wyliczana na podstawie wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności i kształtowała się w IV kwartale 2021 roku na poziomie 6% wśród osób, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową lub branżową oraz na poziomie 2,6% w przypadku osób posiadających dyplom ukończenia szkoły policealnej lub innej średniej zawodowej (m.in. technikum). Niepokoić może relatywnie wysoki poziom bezrobocia wśród przedstawicieli pierwszej z wymienionych kategorii. Stopa bezrobocia w województwie zachodniopomorskim jest tutaj wyraźnie wyższa od odnotowanej dla całego kraju. W przypadku średnich szkół zawodowych jej wartość jest minimalnie niższa od wyliczonej dla całego kraju.

Tabela 3. Stopa bezrobocia wg BAEL w IV kwartale 2021 z uwzględnieniem wykształcenia

Wykształcenie	IV kwartał 2021 Polska	IV kwartał 2021 zachodniopomorskie
wyższe	1,4%	0,8%
policealne i średnie zawodowe	2,8%	2,6%
średnie ogólnokształcące	4,4%	7,4%
zasadnicze zawodowe/branżowe	3,7%	6,0%
gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego	6,9%	11,1%

Źródło: Opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie danych GUS.

Tabela 4. Struktura bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim z uwzględnieniem poziomu wykształcenia w latach 2018-2021

Wykształcenie	2018	2019	2020	2021
wyższe	11,1%	11,3%	11,5%	11,5%
policealne i średnie zawodowe/branżowe	18,5%	18,7%	18,3%	18,2%
średnie ogólnokształcące	12,0%	12,1%	13,0%	12,7%
zasadnicze zawodowe/branżowe	25,5%	25,0%	24,4%	24,5%
gimnazjalne/podstawowe i poniżej	32,9%	32,9%	32,8%	33,1%

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie.

Wśród osób bezrobotnych zarejestrowanych w zachodniopomorskich powiatowych urzędach pracy na koniec 2021 roku dominowały osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym (i poniżej) - tabela 4.

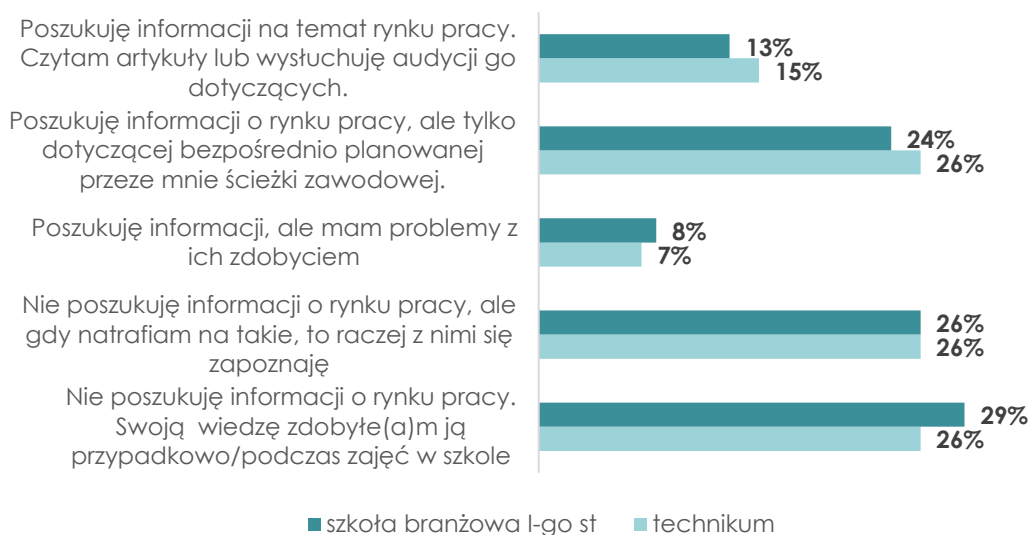
Kolejne miejsca w zestawieniu pod względem udziału w populacji zachodniopomorskich bezrobotnych, zajęły kategorie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym oraz średnim zawodowym (w tym szkoły policealne i technika).

II. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące informacji o rynku pracy

W 2016 roku Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie przeprowadził badanie „Uwarunkowania decyzji zawodowych i edukacyjnych oraz postawy wobec rynku pracy uczniów szkół zawodowych w województwie zachodniopomorskim”². Po pięciu latach postanowiono powrócić do poruszanej wówczas problematyki badawczej. Przy czym w odróżnieniu od pierwszej edycji, badaniem objęto oprócz uczniów zachodniopomorskich techników, również uczęszczających do szkół branżowych I-go stopnia. Od 2017 roku ostatnie z wymienionych zajęły miejsce zasadniczych szkół zawodowych. Ze względu na to, że badanie z 2021 roku opierało się częściowo na problematyce badania wcześniejszego, dostarczyło interesującego materiału do porównań.³

Istotnym warunkiem podejmowania racjonalnych decyzji edukacyjnych i zawodowych jest posiadanie wiedzy o rynku pracy. Spośród uczestniczących w badaniu uczniów, 45% reprezentujących szkoły branżowe oraz 48% technika, podejmowało działania związane z pozyskiwaniem informacji o rynku pracy (wykres 1). Jednak większość badanych deklaruje, że ich nie poszukuje. Wyniki te mogą niepokoić i stanowią ważną przesłankę dla podejmowania działań w zakresie rozpowszechniania wśród uczniów wiedzy o rynku pracy, a także potrzeby jej posiadania.

Wykres 1. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące informacji o rynku pracy

Która z poniższych charakterystyk najlepiej opisuje Pana/i stosunek do informacji o rynku pracy?

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

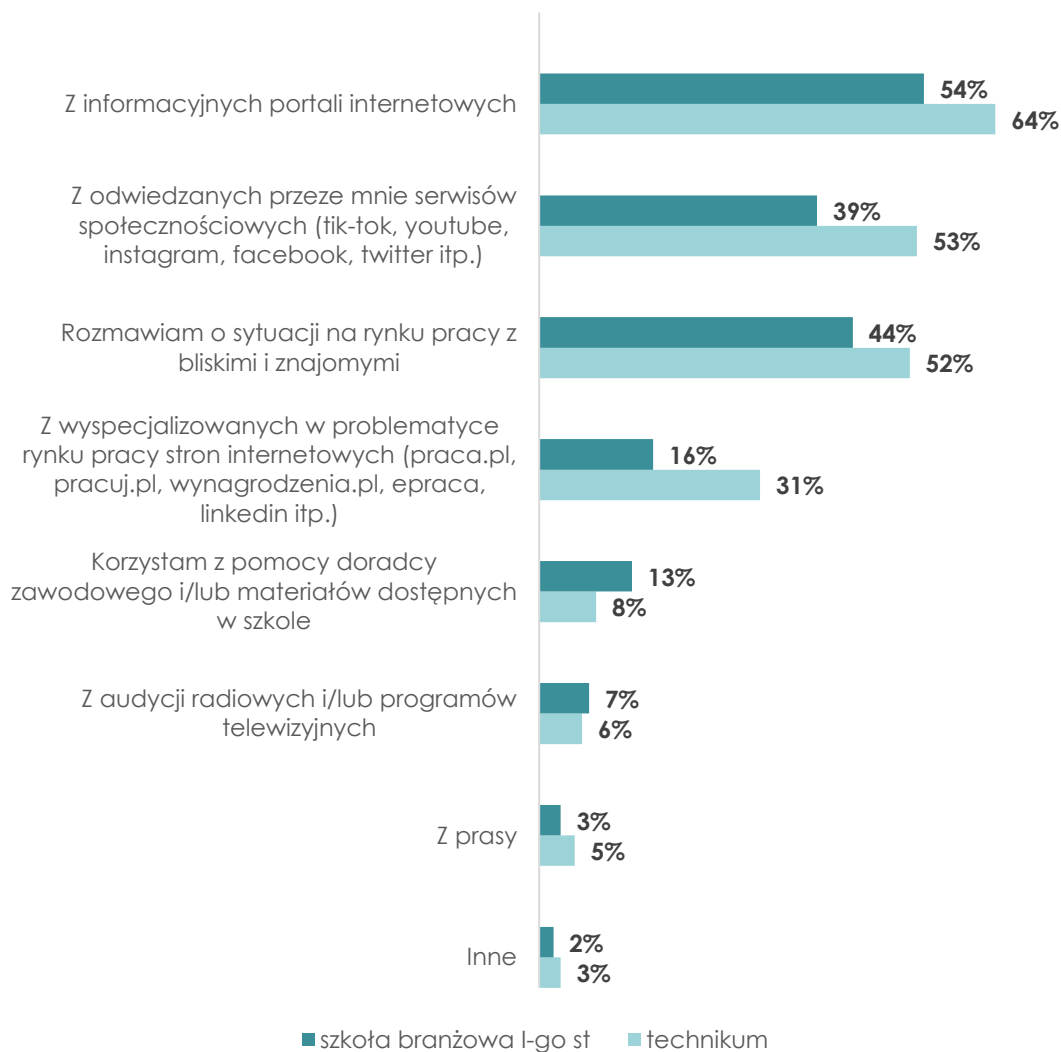
² A. Frąckiewicz, „Uwarunkowania decyzji zawodowych i edukacyjnych oraz postawy wobec rynku pracy uczniów szkół zawodowych w województwie zachodniopomorskim”, WUP w Szczecinie, Szczecin 2017 [raport jest dostępny pod adresem: https://www.wup.pl/images/uploads/II_DLA_INSTYTUCJI/badania/edukacja/Raport_dot._Uwarunkowania_decyzji_zawodowych_i_edukacyjnych_oraz_postawy_wobec_rynk_u_pracy_uczni%C3%B3w_ponadgimnazjalnych_szk%C3%B3%C5%82_zawodowych_w_woj._zachodniopomorskim.pdf]

³ Należy zwrócić uwagę na ograniczone możliwości porównywania wyników badań z 2016 i 2021 roku ze względu na zastosowanie w przypadku części pytań odmiennych alternatyw odpowiedzi pozostawionych do wyboru respondentowi. Różnice te dotyczą np. odpowiedzi „trudno powiedzieć”, która częściej stosowana była w badaniu z 2021 roku.

Większość badanych uczniów, zarówno szkół branżowych I-go stopnia (55%), jak i techników (52%), nie poszukuje informacji o rynku pracy.

Wykres 2. Źródła informacji deklarujących ich poszukiwanie uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych*

W jaki sposób
pozyskuje Pan/Pani
informacje o rynku
pracy?

*respondenci mogli wybrać maksymalnie trzy odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Wśród uczniów podejmujących działania w zakresie poszukiwania informacji o rynku pracy, najpopularniejszym ich źródłem jest Internet. Należy tutaj w pierwszej kolejności wymienić informacyjne portale internetowe, a także serwisy społecznościowe. Zwraca uwagę wysoka pozycja grup pierwotnych oraz kręgów znajomych. Uczniowie techników wyraźnie częściej korzystają także w kontekście poszukiwania informacji o rynku pracy z wyspecjalizowanych w tej problematyce stron internetowych.

Warto zwrócić uwagę, że podobne wyniki uzyskano na podstawie badań przeprowadzonych przez WUP w Szczecinie w 2016 roku. W przypadku uczestniczących w badaniu uczniów zachodniopomorskich techników i zasadniczych szkół zawodowych, jako źródło informacji o rynku pracy dominowały serwisy internetowe (odpowiednio 66% i 56% wskazań) oraz bliscy i znajomi (55% i 42%). W świetle wyników badań, można stwierdzić, że w rozważanym okresie, postawy uczniów zachodniopomorskich ponadpodstawowych szkół zawodowych w zakresie wykorzystywanych źródeł informacji o rynku pracy nie zmieniły się.

Większość badanych uczniów, którzy podejmują działania w zakresie poszukiwania informacji o rynku pracy, korzysta w tym celu z Internetu (informacyjne portale internetowe oraz serwisy społecznościowe).

III. Kryteria i motywacje uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące wyboru szkoły oraz kierunku kształcenia

Jednym z obszarów badawczych dotyczących postaw edukacyjnych uczniów szkół ponadpodstawowych jest problematyka wyboru szkoły i kierunku kształcenia. W przyjętej przez zespół Wydziału Badań i Analiz WUP w Szczecinie koncepcji badawczej **wyboru szkoły**, wyróżnione zostały cztery kryteria:

1. Kryterium dostępności – kryteria cząstkowe: bliskość przestrzenna wybranej szkoły, posiadanie przez wybraną placówkę internatu lub bursy.
2. Kryterium perspektywy rozwoju zawodowego – kryteria cząstkowe: wybrana szkoła stwarza możliwość nauki w preferowanym zawodzie, posiadanie przez wybraną placówkę szkolnych stanowisk praktycznej nauki zawodu, wybrana placówka ma zawarte umowy partnerskie umożliwiające odbycie atrakcyjnych z punktu widzenia ucznia praktyk, oferowane przez szkołę darmowe kursy zawodowe.
3. Kryterium bezpieczeństwa i podtrzymywania więzi społecznych: do wybranej szkoły uczęszczali lub uczęszczają członkowie rodziny, przyjaciele lub znajomi.
4. Kryterium opinii (w tym zwłaszcza opinii „znaczących innych”⁴): sugestie, przekazy zachęcające do wyboru danej szkoły ze strony członków rodziny, przyjaciół, znajomych, nauczycieli lub doradców zawodowych.⁵

W świetle deklaracji badanych uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych, przy dokonywanych przez nich wyborach szkoły, dominowało jedno z kryteriów dostępności, tj. bliskość przestrzenna szkoły (wykres 3). Z kolei na kolejnych miejscach w zestawieniu znalazły się: jedno z kryteriów rozwoju zawodowego (możliwość kształcenia się w preferowanym zawodzie) oraz bezpieczeństwa i podtrzymywania więzi społecznych (do wybranej szkoły uczęszczali znajomi/przyjaciele). Podobne wyniki uzyskano badając uczniów szkół zawodowych w 2016 roku.⁶ Przy czym na pierwszym miejscu w zestawieniu znalazło się wówczas kryterium rozwoju zawodowego („szkoła oferowała naukę w interesującym mnie zawodzie”). Dotyczyło to zarówno uczniów techników, jak i zasadniczych szkół zawodowych. Mimo zmian w hierarchii kryteriów wyboru szkoły wśród uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych, podobnie jak w 2016 roku nadal dominują trzy z wymienionych kryteriów. Warto zwrócić uwagę na wyraźną zmianę w pozycji zajmowanej w hierarchii przez kryterium „szkoła posiada własne stanowiska praktycznej nauki zawodu”. O ile w 2016 roku jako istotne, kryterium to wskazało 22% badanych uczniów zasadniczych szkół zawodowych i 14% techników, to w 2021 roku było to odpowiednio 6% i 8%. Osłabiła się także pozycja kryterium

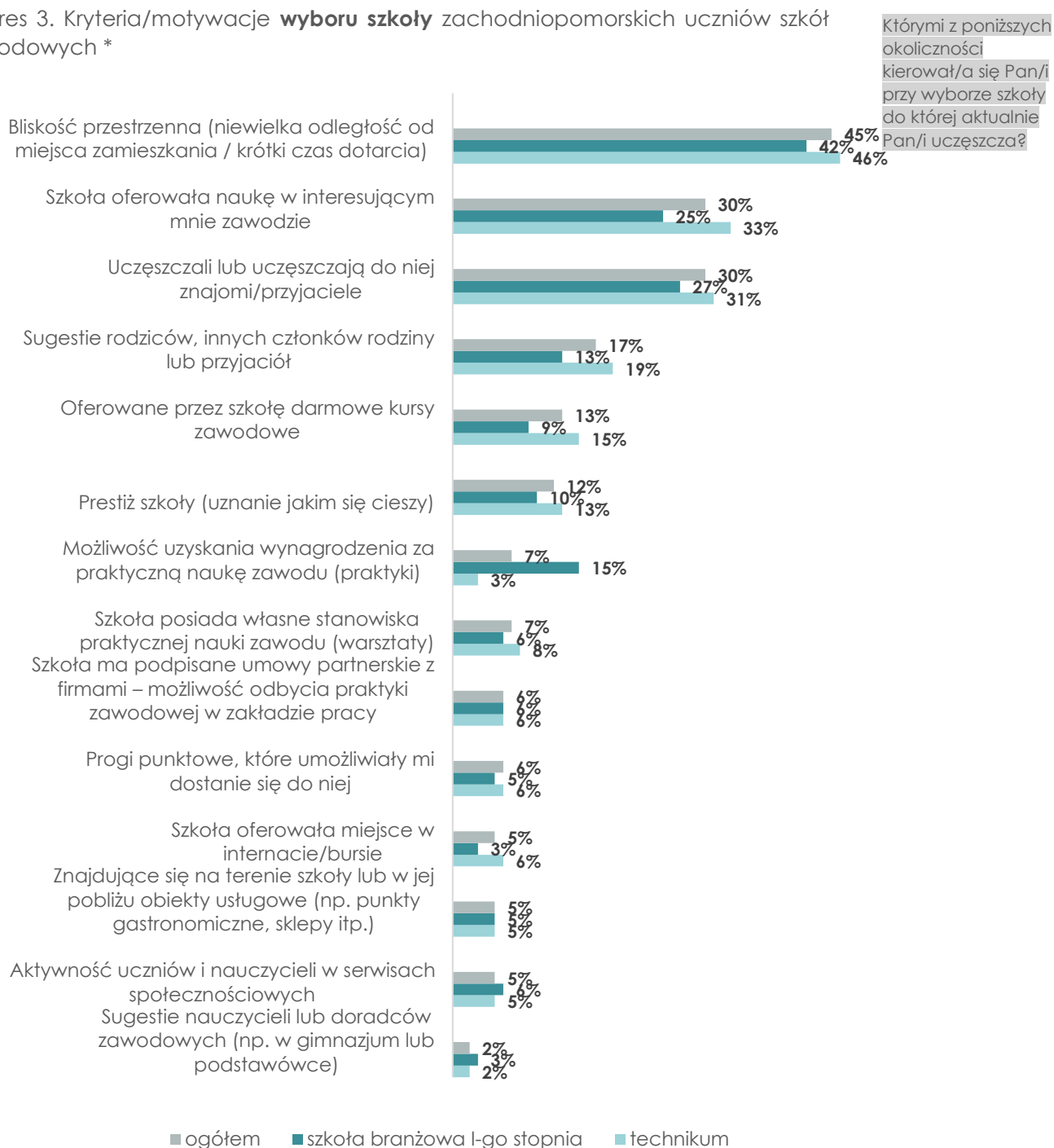
⁴ Osoby, które wywierają lub mogą wywierać istotny wpływ na systemy wartości, czy też wybory życiowe uczniów. Pojęcie to do nauk społecznych wprowadził amerykański socjolog George Herbert Mead.

⁵ Koncepcja kryteriów wyboru szkoły i kierunku kształcenia/zawodu została opracowana i wykorzystana po raz pierwszy przez zespół badawczy WUP w Szczecinie w 2016 roku, przy okazji realizacji badania: „Uwarunkowania decyzji zawodowych i edukacyjnych oraz postaw wobec rynku pracy uczniów szkół zawodowych w województwie zachodniopomorskim”.

⁶ A. Frąckiewicz „Uwarunkowania decyzji zawodowych i...”, s. 10

związanego z podpisanymi przez szkołę umowami z podmiotami gospodarki narodowej w kontekście możliwości odbycia tam praktyk zawodowych.

Wykres 3. Kryteria/motywacje **wyboru szkoły** zachodniopomorskich uczniów szkół zawodowych *

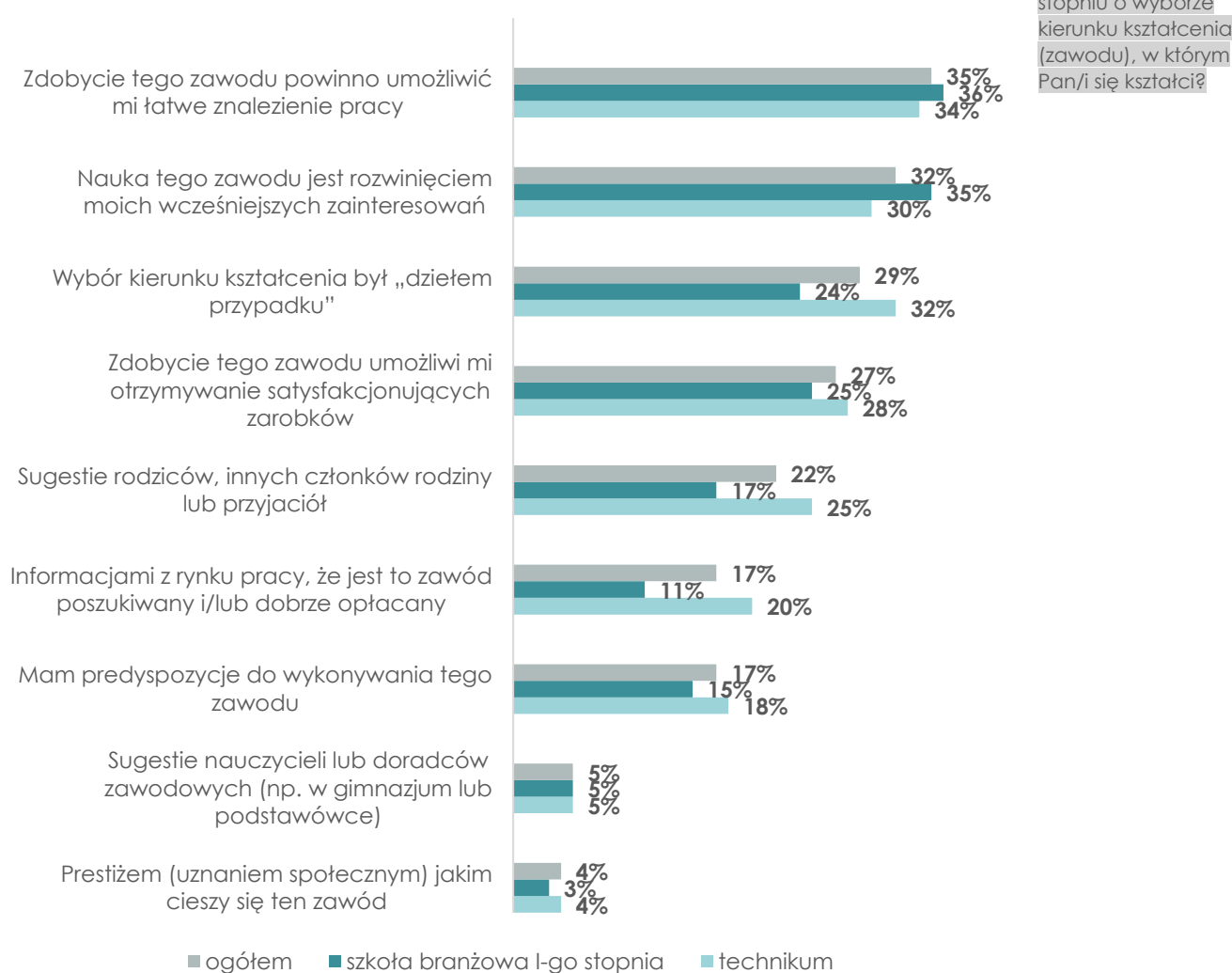
*respondenci mogli wybrać maksymalnie trzy odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

W celu zdobycia informacji dotyczących kryteriów **wyboru kierunku kształcenia zawodowego**, do których odwołują się uczniowie zachodniopomorskich szkół zawodowych, wyróżniono:

1. Kryterium perspektywy ułatwionego uczestnictwa w rynku pracy: wybrany zawód umożliwia łatwe znalezienie pracy.
2. Kryterium opinii (w tym zwłaszcza opinii „znaczących innych”) – kryteria częściowe: sugestie, przekazy zachęcające do wyboru danego zawodu ze strony członków rodziny, przyjaciół, znajomych, nauczycieli, doradców zawodowych; informacje docierające z rynku pracy; prestiż jakim cieszy się zawód.
3. Kryterium ekonomiczne: zdobycie zawodu stwarza możliwości związane z uzyskiwaniem satysfakcjonujących zarobków.
4. Kryterium samorealizacji – kryteria częściowe: zdobycie wybranego zawodu przyczyni się do podniesienia kwalifikacji; wybrany zawód przyczyni się do osiągnięcia satysfakcjonującej pozycji społecznej; wybrany zawód jest rozwinięciem zainteresowań ucznia; wykorzystanie predyspozycji do wykonywania danego zawodu.

Wykres 4. Kryteria/motywacje wyboru **kierunku kształcenia** zachodniopomorskich uczniów szkół zawodowych*

*respondenci mogli wybrać więcej maksymalnie trzy odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Podobnie jak w 2016 roku, najczęściej wskazywanym kryterium wyboru kierunku kształcenia zawodowego było wśród uczniów kryterium ułatwionego uczestnictwa w rynku pracy (wykres 4). Przy czym o ile pięć lat wcześniej kryterium to wyraźnie dominowało nad pozostałymi, to już w 2021 uczniowie szkół zawodowych wybierali je tylko nieznacznie częściej niż kolejne w zestawieniu kryterium samorealizacji (nauka danego zawodu jako rozwinięcie wcześniejszych zainteresowań), czy też kryterium ekonomiczne. Może niepokoić wysoka pozycja w zestawieniu - zwłaszcza w przypadku uczniów techników - deklaracji „wybór kierunku kształcenia był dziełem przypadku” (29% ogółu badanych). Świadczy to o braku u znaczącej liczby uczniów pogłębionej refleksji, a w konsekwencji braku wizji dotyczącej własnej przyszłości na rynku pracy. W 2016 roku deklaracji takich było znacznie mniej (18% uczniów technikum oraz 13% uczniów zasadniczych szkół zawodowych).

Najczęściej wskazywanym kryterium wyboru kierunku kształcenia zawodowego było wśród uczniów kryterium ułatwionego uczestnictwa w rynku pracy.

IV. Plany edukacyjne i zawodowe uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych

Jak wcześniej podkreślono, w wyniku zmian w strukturze szkolnictwa zawodowego zmieniły się możliwości kontynuowania nauki dla uczniów szkół branżowych I-go stopnia. Zmiana dotyczy wprowadzenia drugiego stopnia szkoły branżowej, a w konsekwencji możliwości uzyskania stopnia zawodowego technika oraz możliwości zdawania egzaminu maturalnego. Co szczególnie interesujące, mimo tej zmiany, odsetek planujących kontynuowanie nauki uczniów szkół branżowych I-go stopnia (36% badanych), nie jest wyższy niż w 2016 roku wśród uczniów zasadniczych szkół zawodowych (49%) - wykres 5. Wśród badanych uczniów niematuralnych szkół kształcących w zawodzie, wzrósł odsetek niezdecydowanych. Warto zaznaczyć, że większość uczniów planujących kontynuację nauki, pragnie czynić to na kierunkach związanych z zawodem, którego aktualnie się uczą. Częściej modyfikację ścieżki edukacji zawodowej planują uczniowie techników.

Wykres 5. Plany edukacyjne uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

W przypadku szkół branżowych, uczniowie nieplanujący kontynuacji nauki bezpośrednio po ukończeniu szkoły stanowią niespełna 1/3 badanych, a w przypadku techników niewiele ponad 1/5 badanych. Zbliżone – zwłaszcza dla techników – wyniki uzyskano w 2016 roku.⁷ Najczęściej wymienianym w 2021 roku powodem braku planów kontynuacji nauki była chęć jak najszybszego rozpoczęcia kariery zawodowej (wykres 6). Warto także zwrócić uwagę na opinie uczniów obu typów szkół dotyczące wpływu kontynuowania edukacji na pozycję na rynku pracy. Na drugim i trzecim miejscu w zestawieniu powodów braku chęci kontynuowania nauki bezpośrednio po ukończeniu szkoły znalazły się okoliczności, które mogą wskazywać na dość wysoką ocenę wartości dokonanego wyboru edukacyjnego. Część badanych jest przekonana, że już zdobyty dzięki ukończeniu szkoły zawód jest wystarczający do „dobrego” startu na rynku pracy. Zwraca także uwagę wysoki odsetek przekonanych o bezcelowości kontynuowania nauki w kontekście zdobycia atrakcyjnej pracy. W kategorii nieplanujących kontynuowania nauki bezpośrednio po ukończeniu szkoły, zwraca także uwagę relatywnie wysoki odsetek

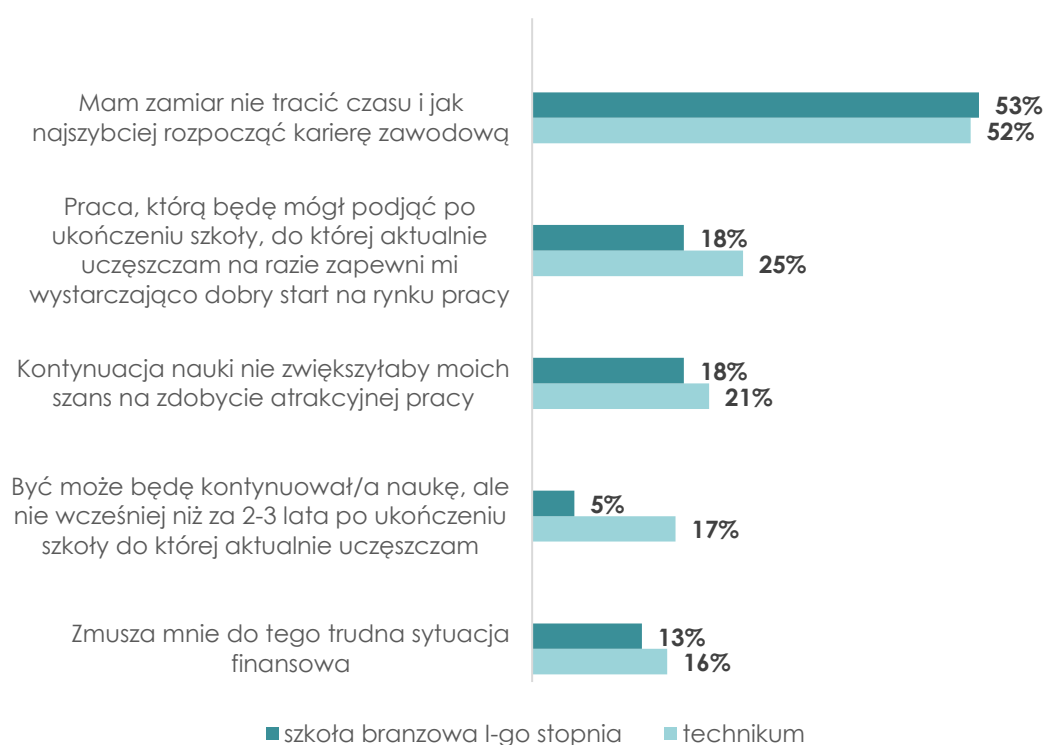
⁷ A. Frąckiewicz „Uwarunkowania decyzji zawodowych i...”, s. 32

uczniów technikum, którzy planują jej kontynuację, ale po 2-3 letniej przerwie (17%). Czynniki finansowe jako przeszkodę w kontynuowaniu nauki wskazało 16% uczniów technikum i 13% szkół branżowych. Pozycja tego czynnika w zestawieniu nie zmieniła się w ciągu pięciu lat, które upłynęły od poprzedniej edycji badania.

Główny powód uniemożliwiający kontynuację nauki, wskazywany przez uczniów szkół branżowych I-go stopnia i techników, dotyczył zamiaru jak najszybszego rozpoczęcia przez nich kariery zawodowej.

Wykres 6. Przyczyny braku planów kontynuacji nauki na poziomie wyższym wskazywane przez uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych*

Prosimy o wskazanie powodu lub powodów, dla których nie planuje Pan/i kontynuacji nauki?

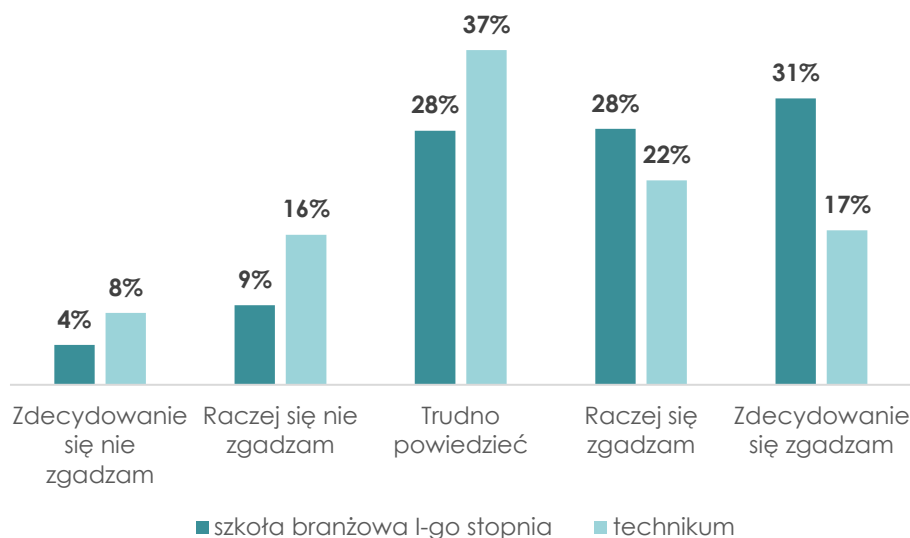
*respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Pozytywne postawy wobec strategii edukacyjnej polegającej na jak najszybszym podjęciu pracy po ukończeniu szkoły i ewentualnym kontynuowaniu nauki później lub równoległe z pracą charakteryzują 59% uczniów szkół branżowych I-go stopnia i 39% uczniów techników (wykres 7). Biorący udział w badaniu uczniowie ostatnich klas technikum znajdowali się w „przededniu” egzaminu maturalnego. W konsekwencji perspektywa podjęcia studiów nie była dla nich odległa. W innej sytuacji znajdowali się uczniowie szkół branżowych I-go stopnia, którzy przed wyborem dotyczącym podjęcia studiów mogli stanąć dopiero po 2 latach. Narzuca się pytanie, czy uczniowie różnią się w postawach dotyczących studiowania w zależności od typu szkoły do której uczęszczają? Przede wszystkim warto podkreślić, że na podstawie wyników badania można stwierdzić, że wartość „samą

w sobie" (niezależną od kierunku ukończenia studiów) ma wykształcenie wyższe dla 48% uczniów szkół branżowych – wykres 8. Uczniowie technikum częściej dokonywali wyborów odpowiedzi świadczących o względnej wartości wyższego wykształcenia (27% odpowiedzi negatywnych). Jednocześnie dla uczniów technikum rzadziej niż w przypadku uczniów szkół branżowych, przesłanką decydującą o racjonalności podejmowania działań dla zdobycia wyższego wykształcenia jest podjęcie studiów na kierunku inżynierskim (wykres 9). Warto zwrócić uwagę na wysoki - w kontekście pytań dotyczących studiowania - odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć”.

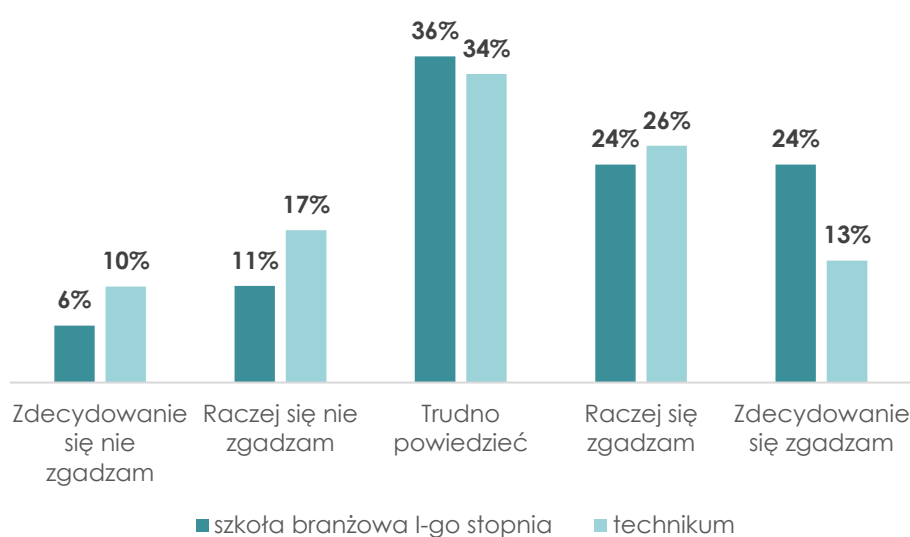
Wykres 7. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych wobec strategii edukacyjnej polegającej na jak najszybszym podjęciu pracy po ukończeniu szkoły i ewentualnym kontynuowaniu nauki później lub równoległe z pracą

Po ukończeniu szkoły najlepiej od razu rozpocząć pracę, a ewentualną edukację na wyższym poziomie (studia, szkoła branżowa II stopnia) odłożyć na później i/lub podjąć ją w trybie „dla pracujących”/niestacjonarnym.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych

Wykres 8. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące posiadania wykształcenia wyższego – kontekst nierelatywny

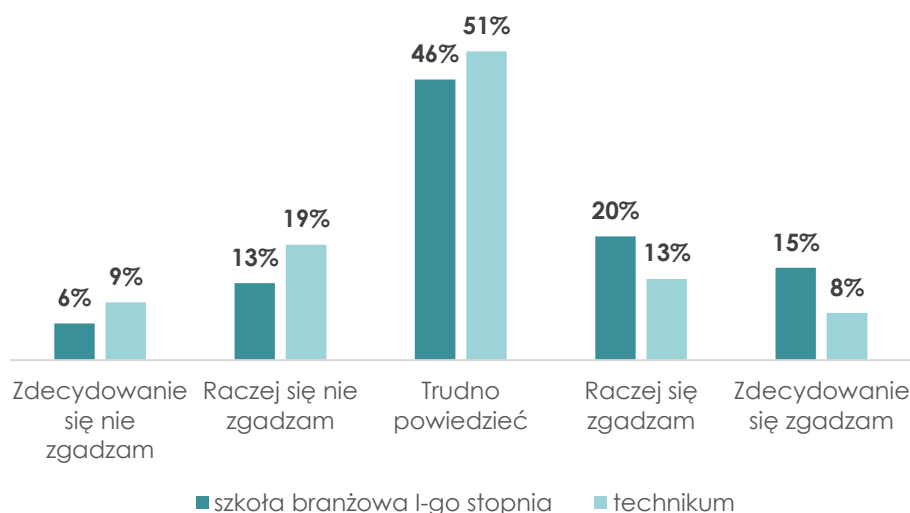

Warto ukończyć wyższą uczelnię bez względu na studiowany kierunek – lepiej mieć wyższe wykształcenie.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Wykres 9. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące posiadania wykształcenia wyższego – kontekst relatywny

Warto ukończyć wyższą uczelnię, ale pod warunkiem, że to uczelnia kształcąca na kierunku inżynierskim.

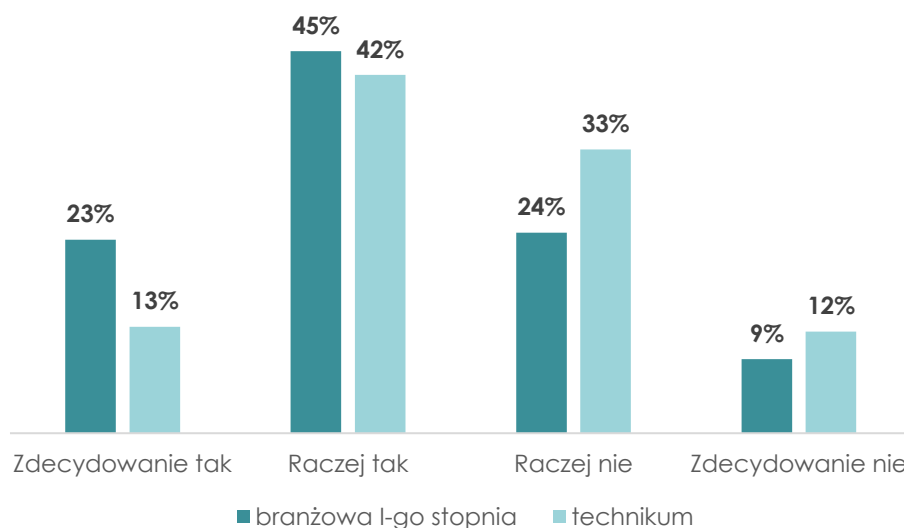
Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Jednym z najważniejszych zagadnień związanych z rynkiem pracy jest problematyka wyborów edukacyjnych związanych ze zdobywaniem kompetencji zawodowych. Uwzględniając zasadę kształcenia przez całe życie, a także zjawisko mobilności na rynku pracy, nie należy traktować wyborów edukacyjnych na najwcześniejszym etapie kształtowania kompetencji zawodowych jako ostatecznych. Mogą one podlegać modyfikacjom. Jednak istotnym jest, czy pierwsze wybory zawodowe były trafne, czy zdecydowały o wejściu na rynek pracy z kompetencjami zdobytymi planowo i mającymi szansę w pełni zostać wykorzystanymi już na początku drogi zawodowej. Wyniki badania przeprowadzonego wśród uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych mogą część analityków rynku pracy zaniepokoić. Znaczący odsetek badanych uczniów nie planuje pracy w zawodzie do którego się przygotowywali w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej (wykres 10). Problem ten dotyczył w większym stopniu uczniów ostatnich klas technikum, spośród których 45% raczej lub zdecydowanie nie planowało pracować w zdobywanym zawodzie. W przypadku uczniów szkół branżowych zadeklarowało to 33% badanych. Podobne wyniki uzyskano po przeprowadzeniu badania uczniów szkół ponadpodstawowych kształcących w zawodach w 2016 roku. Wówczas również zaobserwowano przewagę uczniów technikum (39% deklaracji o braku planów pracy w wyuczonym zawodzie) nad uczniami zasadniczych szkół zawodowych (23%). Wyniki te mogą z jednej strony niepokoić, jednak należy pamiętać, że zdobyte kompetencje zawodowe mogą mimo wszystko zostać przez przyszłych absolwentów wykorzystane na rynku pracy. Z jednej strony decyzja dotycząca pracy w wyuczonym zawodzie może zostać zmieniona, z drugiej mogą one zostać na rynku pracy wykorzystane w ramach odgrywania ról zawodowych nie związanych wprost z rolą do której był uczestnik rynku pracy przygotowywany w trakcie edukacji szkolnej. Warto podkreślić, że zagrożenie stanowi tutaj proces dewaluacji kompetencji zawodowych, a także nieoptymalnej lokacji środków przeznaczonych na kształcenie zawodowe. Jeżeli finansowanie przynajmniej części kierunków nauczania odwołuje się do stwierdzonych lub przewidywanych deficytów na rynku pracy, to znaczący odsetek absolwentów nieplanujących pracy w wyuczonym zawodzie stanowi poważne zakłócenie procesu wspierania rynku pracy.

Znaczący odsetek badanych uczniów nie planuje pracy w zawodzie, do którego przygotowywali się w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej.

Wykres 10. Plany uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące pracy w wyuczonym zawodzie

Czy po ukończeniu nauki planuje Pan/i pracować w zawodzie, w którym aktualnie się kształci?

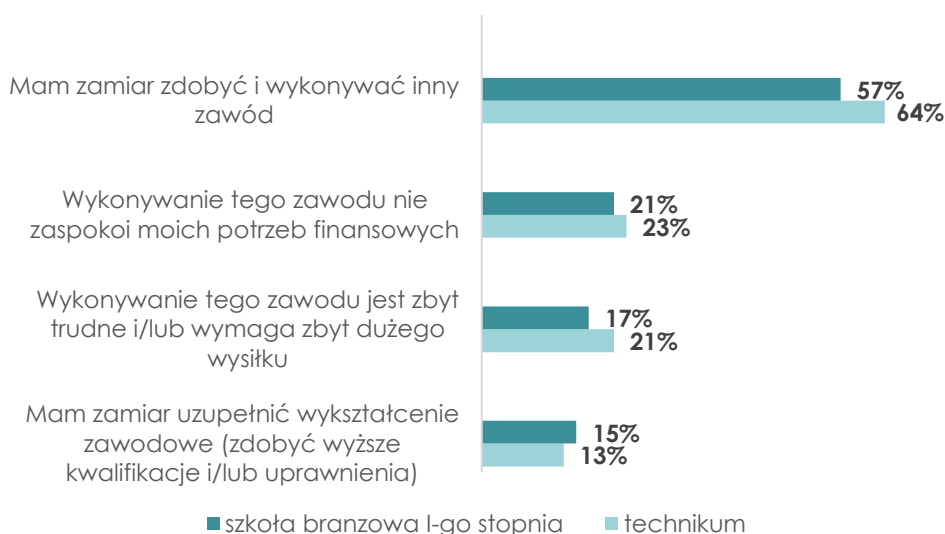
Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Najczęściej wskazywanym przez badanych uczniów powodem rezygnacji z pracy w wyuczonym zawodzie był zamiar zdobycia i wykonywania innego zawodu (wykres 11). Warto jednak zwrócić uwagę, że w przypadku części respondentów, rezygnacja z wykonywania zawodu wyuczonego po ukończeniu szkoły jest związana z chęcią podnoszenia kwalifikacji. Rezygnacja z powodu niezadowalającego poziomu – w opinii badanych – wynagrodzenia i zbyt dużego wysiłku jaki należy włożyć w wykonywanie zawodu, może świadczyć w ich przypadku o braku wystarczającej wiedzy o realiach rynku pracy przed podjęciem decyzji o wyborze kierunku nauczania.

Jedną z głównych przyczyn braku zainteresowania pracą w wyuczonym zawodzie przez badanych uczniów był zamiar zdobycia i wykonywania innego zawodu.

Wykres 11. Przyczyny braku zainteresowania pracą w wyuczonym zawodzie deklarowane przez uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych

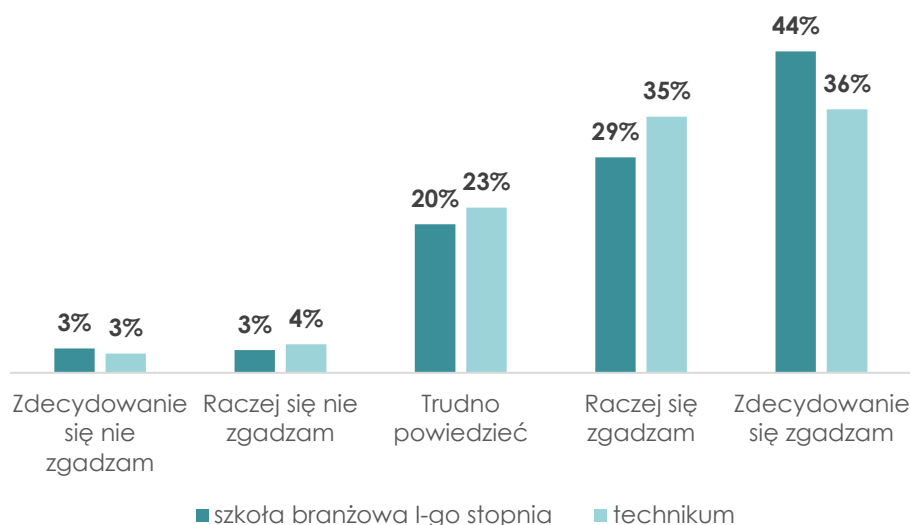
Dlaczego nie planuje Pan/i pracy w zawodzie, w którym aktualnie się kształci?

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Wykres 12. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące idei kształcenia się przez całe życie

Niezależnie od tego jaką szkołę/szkoły się ukończyło, człowiek przez całe życie powinien podnosić swoje kwalifikacje zawodowe poprzez uczestnictwo w kursach i szkoleniach.

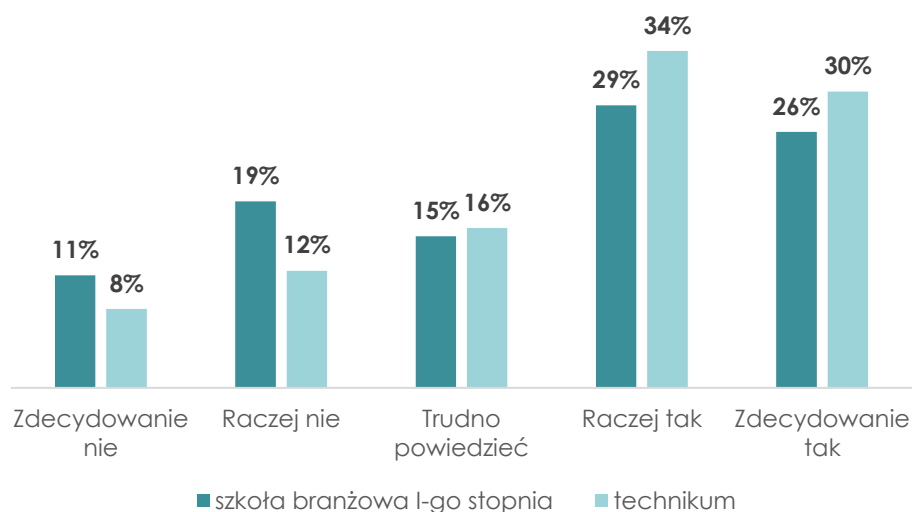
Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Interesujących informacji dostarczają odpowiedzi na pytanie dotyczące nauki przez całe życie (wykres 12). Zdecydowana większość badanych uczniów zgadza się z opinią, że należy podnosić swoje kwalifikacje zawodowe przez całe życie korzystając z oferowanych kursów i szkoleń. Tylko nieliczni uczniowie nie podzielają tej opinii. Tym samym zasada *lifelong learning*, czyli nieoddzielania okresu nauki od okresu pracy, ale uznania ich za równoległe, zdecydowanie dominuje wśród uczestniczących w badaniu uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych.

V. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące uczestnictwa w rynku pracy

W debacie publicznej wielokrotnie poruszano problematykę braku pracowników na rynku pracy. Jednym z czynników wywołujących wymieniony deficyt, jest odpływ pracowników na zagraniczne rynki pracy. Uczestniczącym w badaniu uczniom zapytano o ich stosunek do podjęcia pracy poza granicami kraju (wykres 13). Zdecydowana większość badanych, dopuszcza taką możliwość. Wyniki są zbliżone do uzyskanych na podstawie badania przeprowadzonego w 2016 roku. Przy czym pięć lat wcześniej, mieliśmy do czynienia z wyższym odsetkiem respondentów deklarujących pozytywny stosunek do podjęcia pracy za granicą – 71% uczniów technikum oraz 70% uczniów zasadniczej szkoły zawodowej.⁸

Wykres 13. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące podjęcia pracy poza granicami kraju

Czy byłby/byłaby Pan/i skłonny/a do podjęcia zatrudnienia poza granicami kraju?

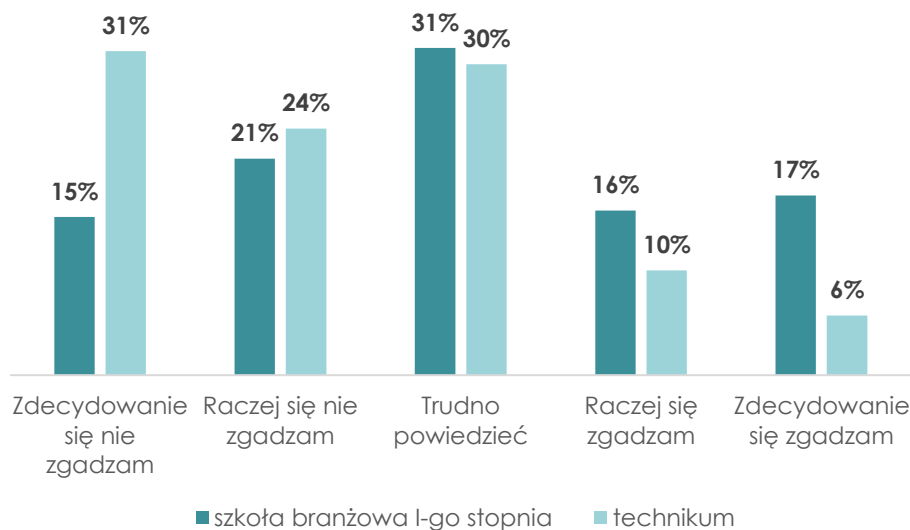
Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Decyzje podejmowane na rynku pracy są dla uczestniczących w nim aktorów społecznych związane z kalkulacją zysków i kosztów. Do kosztów związanych z wyjazdem do pracy za granicę należy zaliczyć rozłąkę z bliskimi, a także konieczność życia w odmiennych od dotychczasowych warunkach społecznych. W celu oceny kosztu wyjazdu do pracy za granicę zwrócono szczególną uwagę na koszty emocjonalne związane właśnie z rozłąką z bliskimi oraz związane z przystosowaniem do odmiennych realiów społecznych (wykres 14). Koszty te, za rozstrzygające negatywnie w kontekście wyjazdu za granicę, uznało 33% uczniów szkół branżowych oraz tylko 16% uczniów technikum. W 2016 roku kosztów rozłąki i konieczności życia wśród „obcych” nie rekompensował atrakcyjny finansowo wyjazd za granicę dla 40% uczniów technikum oraz aż 42% uczniów zasadniczych szkół zawodowych. Zwraca uwagę wysoki udział odpowiedzi „trudno powiedzieć”.⁹

⁸ A. Frąckiewicz „Uwarunkowania decyzji zawodowych i...”, s. 28

⁹ A. Frąckiewicz „Uwarunkowania decyzji zawodowych i...”, s. 27

Wykres 14. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące kosztów związanych z wyjazdem do pracy za granicę

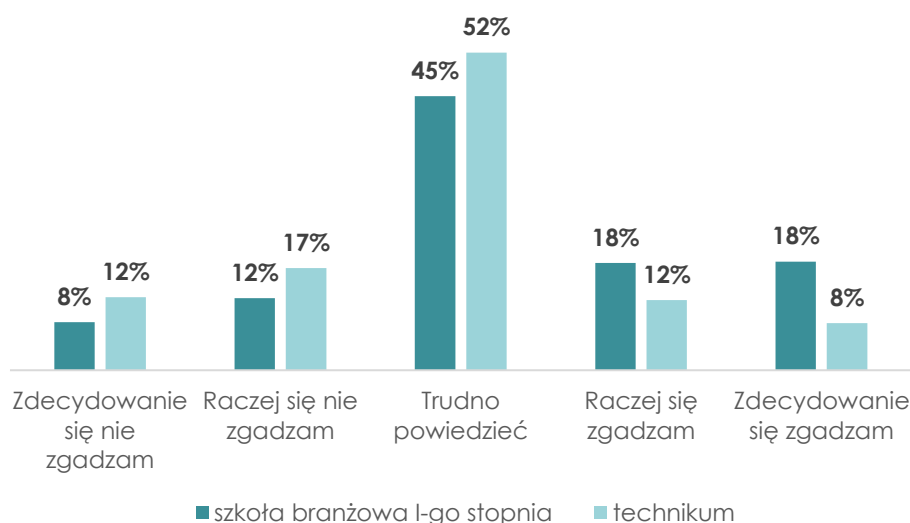

Nie warto wyjeżdżać do pracy za granicę, bo mimo wyższych zarobków narażamy się na rozłąkę z bliskimi i musimy żyć wśród obcych.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Jeszcze większe niezdecydowanie charakteryzowało uczniów w przypadku wyrażania opinii dotyczących hipotetycznej przewagi zatrudnienia u polskiego pracodawcy, nad zatrudnieniem u pracodawcy zagranicznego (wykres 15). Uczniowie szkół branżowych częściej (36%) wyżej oceniali zatrudnienie w kraju u polskiego pracodawcy. W badaniu przeprowadzonym w 2016 roku, uczniowie nie mieli do wyboru odpowiedzi „trudno powiedzieć”. Uniemożliwiało to deklarowanie postawy niezdecydowanej. Udział postaw negatywnych i pozytywnych był zbliżony do 50%, czyli żadna z nich nie okazała się dominującą.

Wykres 15. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące zatrudnienia u polskich i zagranicznych pracodawców

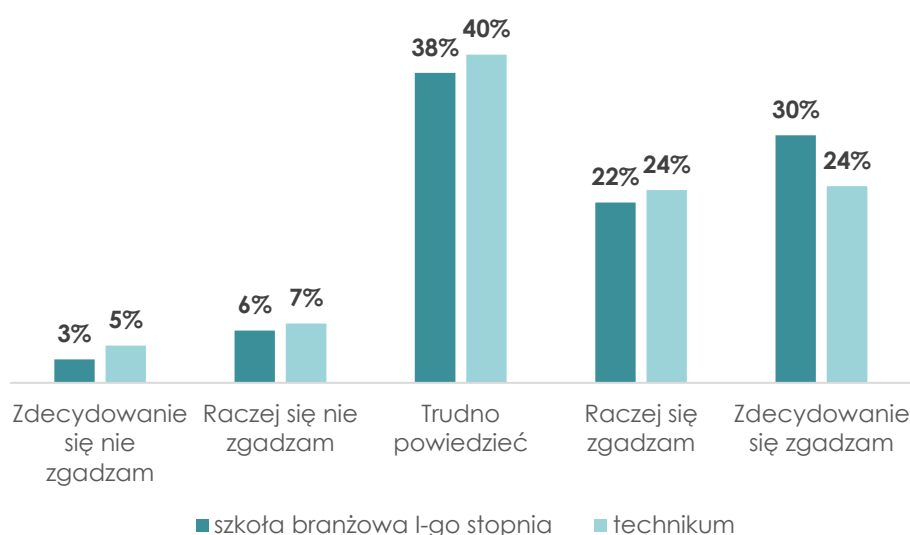
W kraju lepiej pracować u polskiego niż zagranicznego pracodawcy.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Większość badanych uczniów zgodziła się z opinią, że lepiej prowadzić własną firmę niż być zatrudnionym (wykres 16). Jednak czy opinia ta znajduje wyraz w postawach dotyczących prowadzenia własnej działalności gospodarczej? Spośród uczniów

którzy wzięli udział w badaniu, zdecydowana większość przyjmuje pozytywną postawę w kontekście prowadzenia własnej działalności gospodarczej – 75% uczniów techników i 70% uczniów szkół branżowych (wykres 17). Respondenci, którzy nie są zainteresowani rozwijaniem własnej przedsiębiorczości, swoją postawę uzasadniali wymieniając w pierwszej kolejności kłopotliwe uwarunkowania formalno-prawne prowadzenia działalności („zbyt dużo formalności i pułapek”). Takie uzasadnienie wskazało 53% niezainteresowanych prowadzeniem działalności gospodarczej uczniów szkół branżowych I-go stopnia i 45% uczniów techników. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że analizach przeszkód w prowadzeniu działalności gospodarczej, wysokie pozycje zajmują bariery formalno-prawne.¹⁰ Na drugim miejscu wśród czynników zniechęcających do podejmowania własnej działalności gospodarczej badanych uczniów, znalazł się deficyt środków finansowych niezbędnych do jej rozpoczęcia – 24% wskazań wśród młodzieży uczęszczającej do szkół branżowych i 32% wśród uczniów reprezentujących zachodniopomorskie technika. Na trzecim miejscu znalazła się obawa o negatywny wpływ prowadzenia działalności gospodarczej na życie prywatne – 16% nieplanujących uczniów techników oraz 18% uczniów szkół branżowych. W 2016 roku wolę założenia własnej firmy deklarowała zdecydowana większość uczniów zasadniczych szkół zawodowych (83%) oraz techników (80%).¹¹

Wykres 16. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej

Lepiej prowadzić własną firmę i zatrudniać innych, niż pracować u kogoś.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

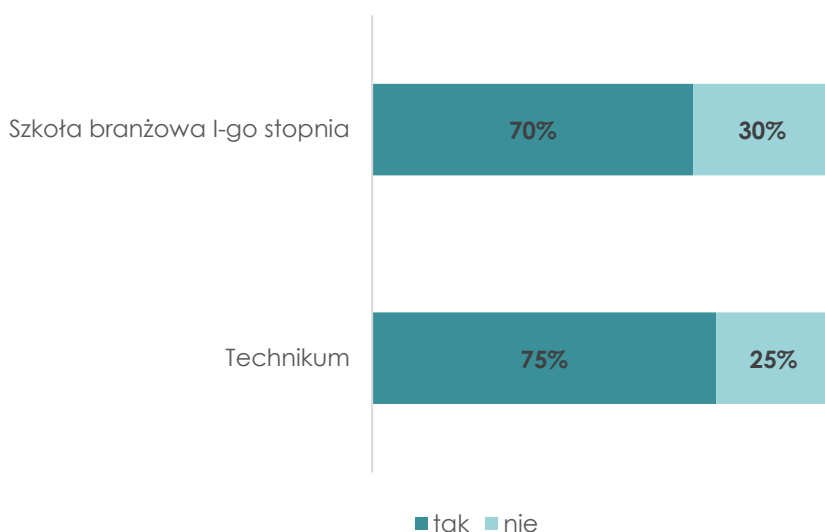
Zdecydowana większość badanych uczniów, zarówno szkół branżowych I-go stopnia jak i techników, chciałaby w przyszłości założyć własną firmę.

¹⁰ Związek Pracodawców Polskich od 2011 roku przeprowadza analizy dotyczące barier w prowadzeniu działalności gospodarczej – więcej informacji można znaleźć pod adresem: <https://zpp.net.pl/projekty/bariery-prowadzenia-dzialalnosci/>

¹¹ A. Frąckiewicz „Uwarunkowania decyzji zawodowych i...”, s. 25

Wykres 17. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące prowadzenia własnej działalności gospodarczej

Czy chciałby/aby Pan/i założyć w przyszłości własną firmę?

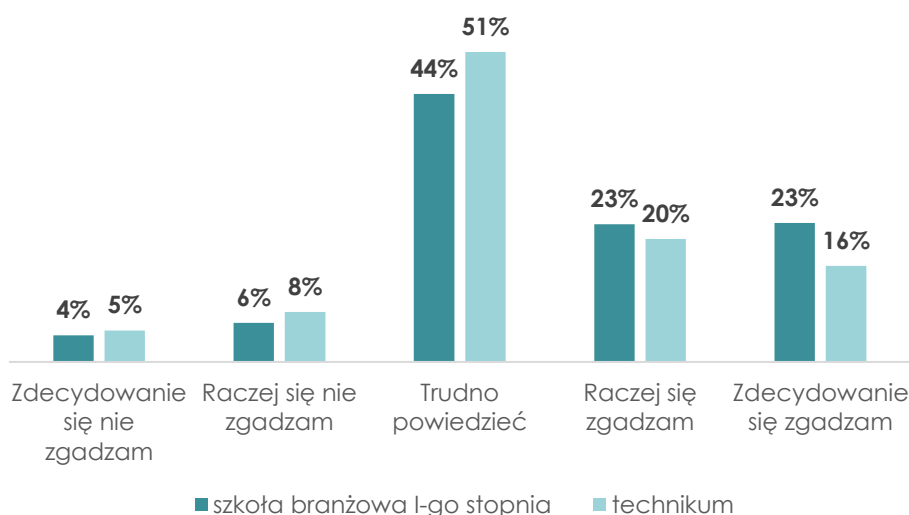

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Uczestniczący w badaniu uczniowie zostali także poproszeni o ujawnienie ewentualnych preferencji dotyczących miejsca pracy w kontekście podziału pracodawców na reprezentujących podmioty prywatne i publiczne (wykres 18). Okazało się, że zarówno uczniowie techników, jak i szkół branżowych wyżej cenią pracę w firmie prywatnej niż w tzw. sektorze publicznym (np. urzędzie). Przy czym zwraca uwagę wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć”.

Wykres 18. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych w kontekście zatrudnienia w podmiotach prywatnych i publicznych

Lepiej pracować w firmie prywatnej, niż w sektorze publicznym (np. w urzędzie).

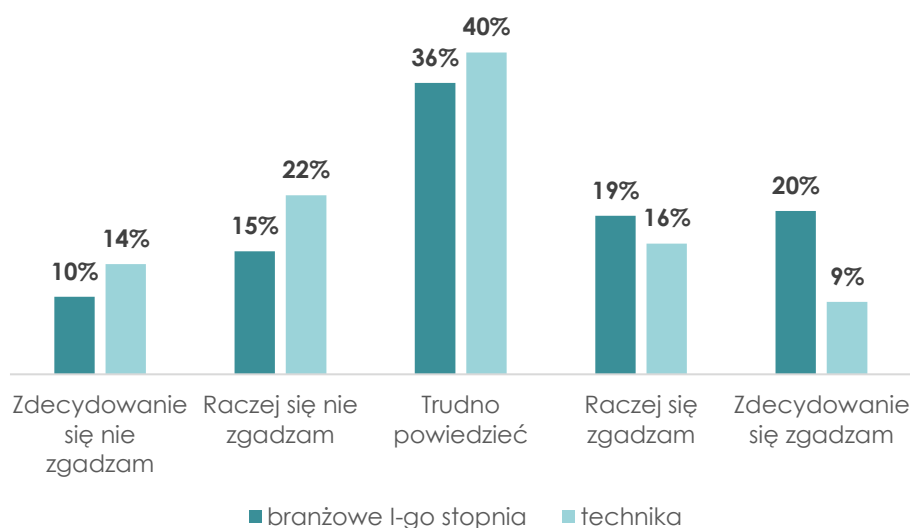

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Środowisko społeczne w którym odgrywane są role zawodowe, może zawierać elementy pożądane oraz niepożądane, czyli te z którymi jednostka pragnie pozostawać w relacjach i te, których unika.¹² W przypadku środowiska pracy można – oprócz np. czynników fizycznych – wymienić kulturę organizacyjną, czy też cechy innych aktorów społecznych z którymi wchodzenie w stosunki społeczne jest nieuniknione.

Od czasu uwolnienia dostępu do europejskich rynków pracy dla pracowników z Polski, a także ze względu na niespotykany wcześniej napływ migrantów zarobkowych oraz uchodźców do naszego kraju, bardzo istotnym stało się pozyskiwanie informacji o postawach dotyczących pracy w zespołach zróżnicowanych etnicznie/kulturowo. Informacje takie mogą wskazywać np. na obecność lub brak jednego z czynników zniechęcających do wyjazdu do pracy za granicę lub podjęcia pracy u pracodawcy w kraju. Przy wysokim poziomie niezdecydowania, ujawniła się wśród zachodniopomorskich uczniów wyraźna różnica w postawach (wykres 19). Pracę w zespole złożonym z przedstawicieli tej samej narodowości jako preferowaną, częściej wskazywali uczniowie szkół branżowych I-go stopnia (39%). Takie preferencje deklarowało 25% uczniów techników.

Wykres 19. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące pracy w zespole zróżnicowanym etnicznie

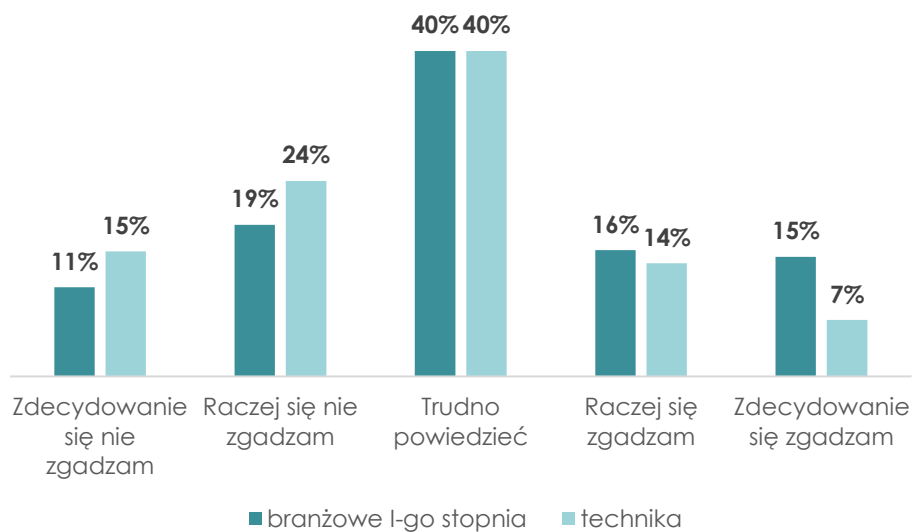
Po podjęciu pracy
wolał(a)bym
pracować w
zespole
składającym się
tylko z osób mojej
narodowości.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Kolejnym elementem społecznego środowiska pracy, który został wzięty pod uwagę w badaniu uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych jest poziom zróżnicowania wiekowego w zespole pracowników (wykres 20). Badani uczniowie w 40% przypadków nie ujawniali jednoznacznych postaw dotyczących pracy w zespole zróżnicowanym wiekowo. Jednak w przypadku uczniów techników zaobserwować można wyraźną przewagę braku akceptacji dla hipotezy o konfliktogennym charakterze różnic wielopokoleniowych w miejscu pracy. Co więcej, wyraźna większość badanych jest przekonana o korzyściach związanych z obecnością w zespole pracowniczym „starszych/bardziej doświadczonych” pracowników i postrzega ich obecność jako czynnik prorozwojowy na drodze zawodowej młodych pracowników (wykres 21).

¹² „Socjologia – przewodnik encyklopedyczny”, PWN, Warszawa 2008, s. 218

Wykres 20. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące różnic pokoleniowych w miejscu pracy w kontekście wynikających z tego hipotetycznych strat

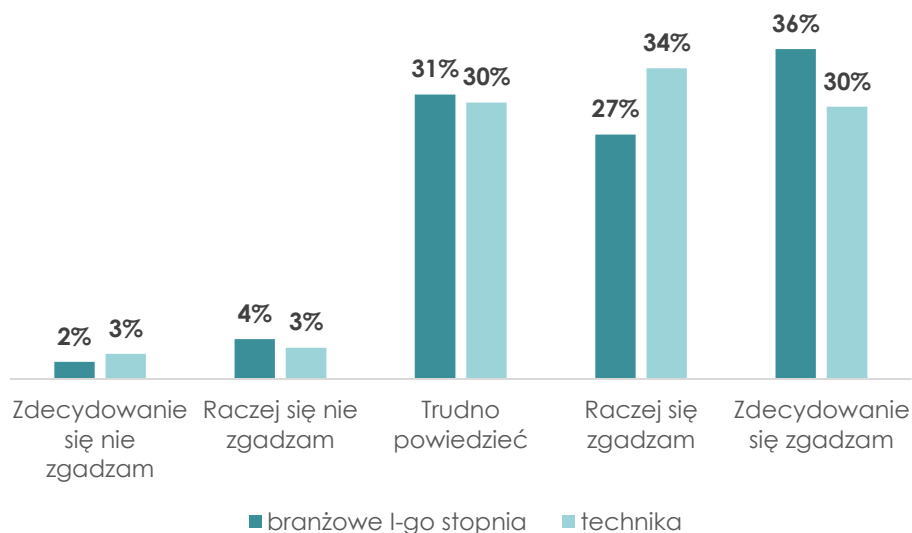

Między pracownikami w zespole nie powinno być zbyt dużych różnic w wieku. Różnice pokoleniowe w miejscu pracy przyczyniają się do konfliktów i pogorszenia atmosfery.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Dla większości badanych uczniów, zarówno szkół branżowych I-go stopnia jak i techników, starsi/bardziej doświadczeni członkowie zespołu, stanowią cenne źródło wiedzy i doświadczenia.

Wykres 21. Postawy uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące zróżnicowania wiekowego pracowników w kontekście wynikających z tego hipotetycznych korzyści.

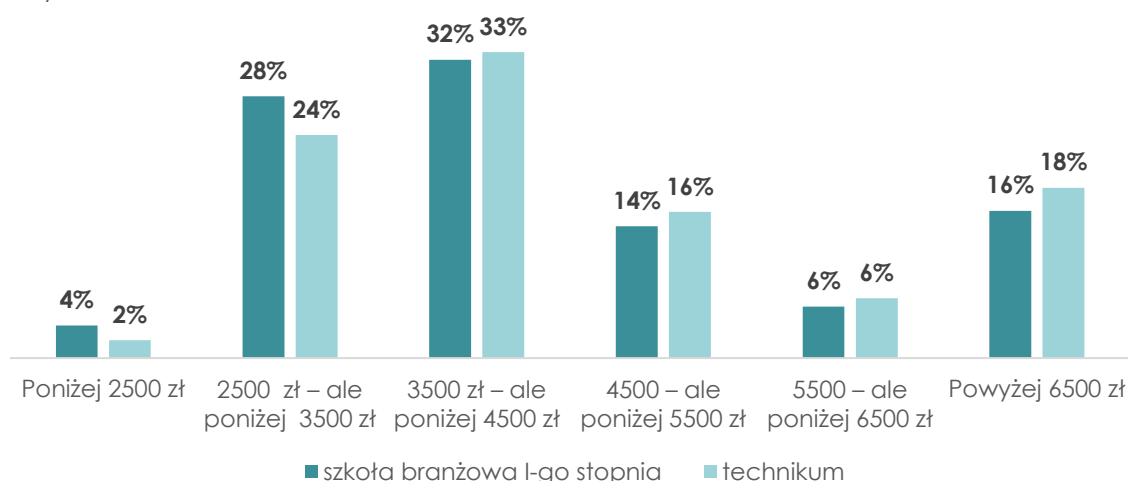

Starsi/bardziej doświadczeni członkowie zespołu stanowią cenne źródło wiedzy i doświadczenia, przyczyniając się tym samym do rozwoju młodszych pracowników.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Jakiego minimalnego wynagrodzenia miesięcznie („na

Wykres 22. Oczekiwania płacowe uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych w wyuczonym zawodzie z uwzględnieniem 3 miesięcznego stażu pracy

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Uczestniczący w badaniu uczniowie zostali poproszeni o podzielenie się swoimi oczekiwaniami dotyczącymi minimalnego wynagrodzenia za wykonywanie pracy w zawodzie w którym aktualnie się kształcą po uzyskaniu 3 miesięcznego stażu pracy (wykres 22). Minimalne wynagrodzenie w 2021 roku wynosiło 2800 zł brutto (około 2200 zł netto, przy założeniu, że pracownik nie osiągnął wieku 26 lat). Minimalnego wynagrodzenia na poziomie poniżej 2500 zł na rękę oczekiwało tylko 2% uczniów technikum oraz 4% uczniów szkół branżowych I-go stopnia. Z kolei przeciętne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w Polsce w 2021 roku wyniosło 5662,53 zł (około 4450 zł netto – dla osób do 26 roku życia).¹³ Wymieniona kwota netto mieści się w pobliżu górnej granicy najczęściej wskazywanego przez respondentów przedziału płacowego 3500 zł – poniżej 4500 zł. Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że co najmniej 40% badanych uczniów techników oczekuje na początku swojej drogi zawodowej w wyuczonym zawodzie, wynagrodzenia zbliżonego lub przekraczającego przeciętne wynagrodzenie w Polsce. W przypadku uczniów szkół branżowych I-go stopnia było to co najmniej 36% badanych. W 2016 roku wynagrodzeń powyżej przeciętnego wynagrodzenia, które wówczas wynosiło 3200 zł netto, oczekiwało 16% uczniów technikum oraz 10% uczniów zasadniczych szkół zawodowych. Natomiast przedział płacowy w którym kwota ta stanowiła górną granicę wskazało odpowiednio 18% i 13% respondentów.¹⁴

Co trzeci badany uczeń szkoły branżowej I-go stopnia i technikum oczekuje miesięcznego wynagrodzenia „na rękę” w wysokości 3500 zł – 4500 zł.

¹³ Informacje dotyczące wysokości wynagrodzeń w gospodarce narodowej w 2021 roku można znaleźć w opracowaniu GUS dostępnym na stronie: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/pracujacy-i-wynagrodzenia-w-gospodarce-narodowej-w-2021-r-dane-wstepne,18,4.html>

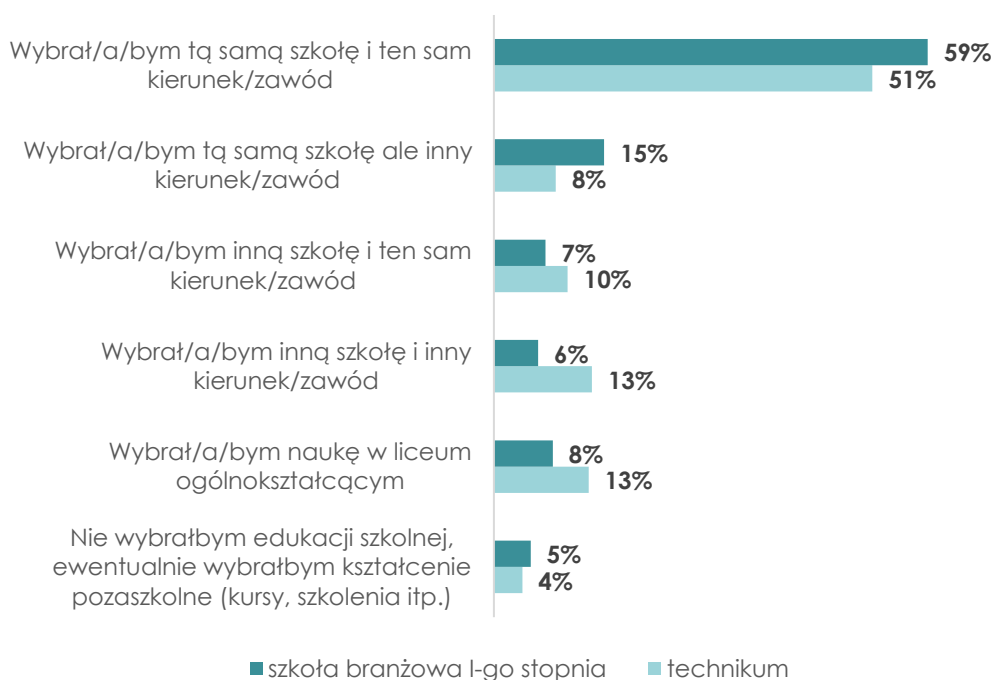
¹⁴ A. Frąckiewicz „Uwarunkowania decyzji zawodowych i...”, s. 29

VI. Decyzje zawodowe i edukacyjne w ocenie uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych

Uczestniczący w badaniu uczniowie ostatnich klas zachodniopomorskich szkół zawodowych zostali poproszeni o ocenę swoich dotychczasowych decyzji edukacyjnych i zawodowych. W rozdziale IV raportu, zwrócono uwagę na wysoki odsetek badanych, którzy nie planują pracy w zawodzie w którym aktualnie się kształcą (45% uczniów techników i 33% uczniów szkół branżowych I-go stopnia). Jednak z wyboru zarówno kierunku kształcenia, jak i szkoły zadowolonych było 51% badanych uczniów techników oraz 59% uczniów szkół branżowych.

Ponad połowa badanych uczniów zdecydowałaby się wybrać tą samą szkołę i ten sam kierunek kształcenia, gdyby ponownie mieli podjąć decyzję w tym zakresie.

Wykres 23. Oceny własnych wyborów edukacyjnych i zawodowych dokonane przez uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych

Czy gdyby jeszcze raz podejmował/a Pan/i decyzję o wyborze szkoły i kierunku kształcenia to:

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Informacji o tym jak istotnym jest dokonanie trafnych decyzji dotyczących wyboru ścieżki edukacyjnej dostarcza tabela 5. Jak łatwo zauważyć, najwyższy odsetek planujących pracę w wyuczonym zawodzie występuje wśród uczniów którzy są zadowoleni ze swoich wyborów edukacyjnych. Warto dodać, że zarówno wśród badanych uczniów technikum, jak i szkoły branżowej I-go stopnia, które

zadeklarowały, że wybór ścieżki edukacyjnej był „dziełem przypadku”, zdecydowanie przeważały osoby nieplanujące pracy w wyuczonym zawodzie.

Tabela 5. Plany zawodowe uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych w kontekście oceny wyborów dokonanych w zakresie edukacji zawodowej

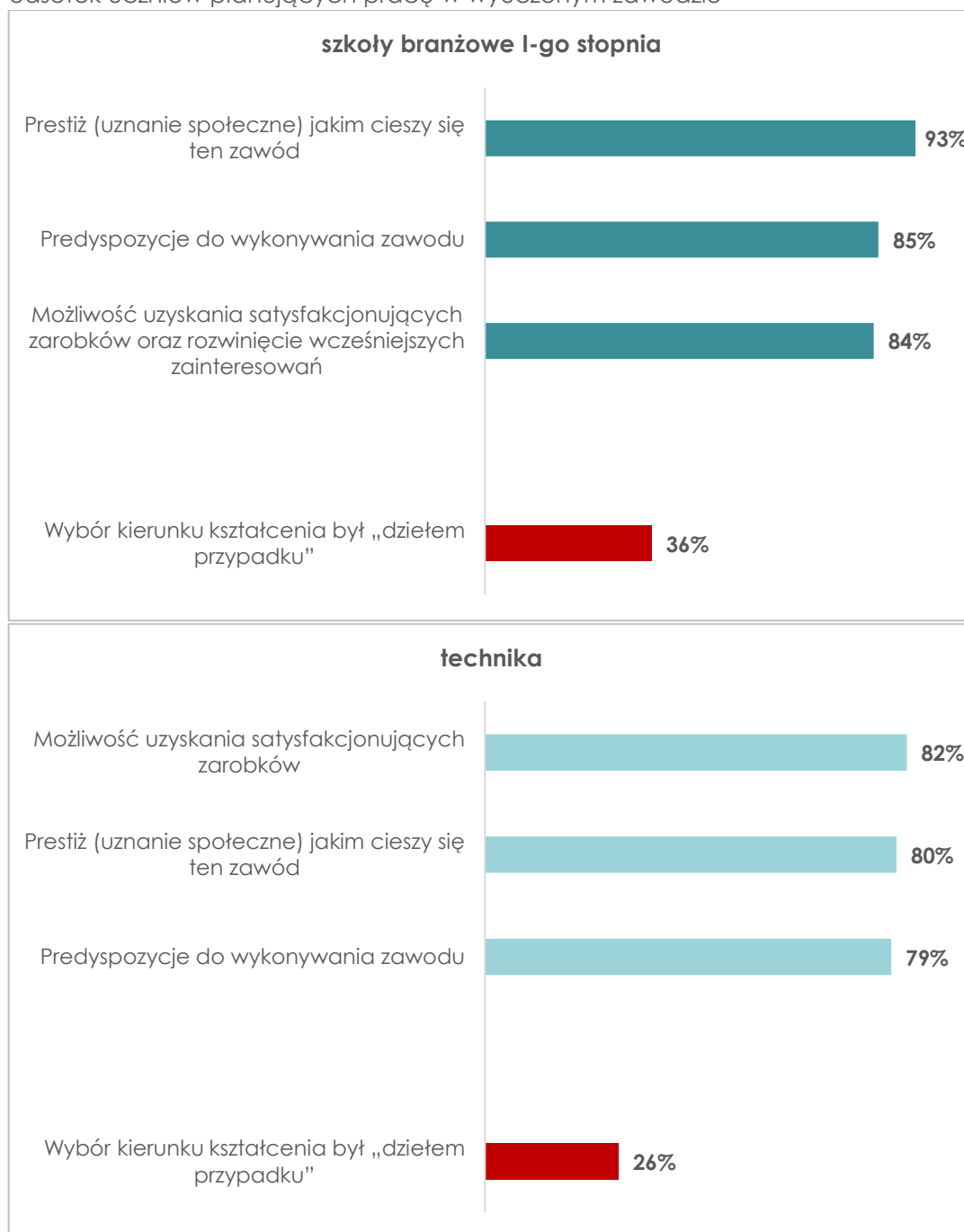
		Czy po ukończeniu nauki planuje Pan/i pracować w zawodzie, w którym aktualnie się kształci?			
		szkoła branżowa I-go stopnia		technikum	
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Zdecydowanie tak	Raczej tak
Czy gdyby jeszcze raz podejmował/a Pan/i decyzję o wyborze szkoły i kierunku kształcenia to:	Wybrał/a/bym tą samą szkołę i ten sam kierunek/zawód	30%	53%	18%	53%
	Wybrał/a/bym tą samą szkołę ale inny kierunek/zawód	4%	31%	4%	26%
	Wybrał/a/bym inną szkołę i ten sam kierunek/zawód	28%	50%	24%	45%
	Wybrał/a/bym inną szkołę i inny kierunek/zawód	7%	21%	2%	26%
	Wybrał/a/bym naukę w liceum ogólnokształcącym	10%	33%	1%	24%
	Nie wybrałbym edukacji szkolnej, ewentualnie wybrałbym kształcenie pozaszkolne (kursy, szkolenia itp.)	18%	27%	6%	35%

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

W przypadku uczniów techników najwyższy odsetek planujących pracę w wyuczonym zawodzie charakteryzował respondentów, którzy jako kryterium wyboru ścieżki kształcenia zawodowego wskazywali: możliwość uzyskiwania satysfakcjonujących zarobków (82% planujących pracę w wyuczonym zawodzie wśród wskazujących to kryterium), prestiż zawodu (80%), posiadanie predyspozycji do wykonywania zawodu (79%). Z kolei w przypadku uczniów szkół branżowych I-go stopnia były to: prestiż zawodu (93%), predyspozycje do wykonywania zawodu (85%), możliwość uzyskania satysfakcjonujących zarobków (84%) oraz rozwinięcie wcześniejszych zainteresowań (84%). Jak wcześniej ustalono, najniższy odsetek osób planujących pracę w wykonywanym zawodzie dotyczył uczniów, dla których – w świetle ich deklaracji – wybór ścieżki edukacji zawodowej był „dziełem przypadku”. Tylko 36% wskazujących tę okoliczność decyzyjną uczniów szkół branżowych oraz 26% techników planuje pracować w zawodzie wyuczonym (wykres 24).

Spośród badanych respondentów, dla których wybór kierunku kształcenia był „dziełem przypadku”, tylko 26% uczniów techników i 36% uczniów szkół branżowych I-go stopnia, planuje pracować w wyuczonym zawodzie.

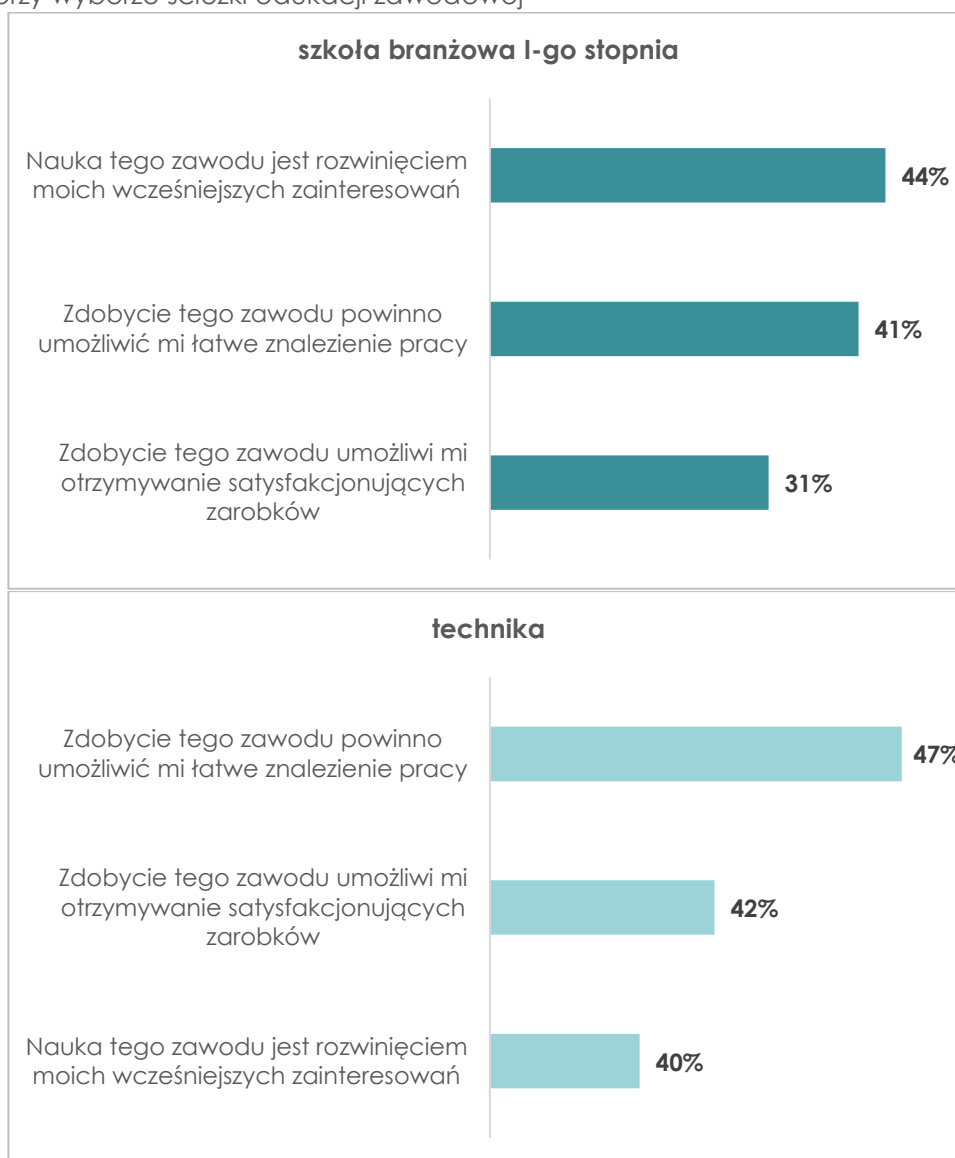
Wykres 24. Kryteria wyboru kierunku kształcenia dla których odnotowano najwyższy odsetek uczniów planujących pracę w wyuczonym zawodzie

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Zarówno w przypadku uczniów uczęszczających do techników, jak i szkół branżowych I-go stopnia, którzy planują pracę w wyuczonym zawodzie, najczęściej wskazywanymi kryteriami wyboru kierunku kształcenia zawodowego było: postrzeganie wybranego zawodu jako umożliwiającego łatwe znalezienie pracy, otrzymywanie satysfakcjonujących zarobków, a także traktowanie decyzji edukacyjnej jako rozwinięcia wcześniejszych zainteresowań (wykres 25).

Wykres 25. Najczęściej wskazywane przez uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych planujących pracę w wyuczonym zawodzie kryteria którymi kierowali się przy wyborze ścieżki edukacji zawodowej

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

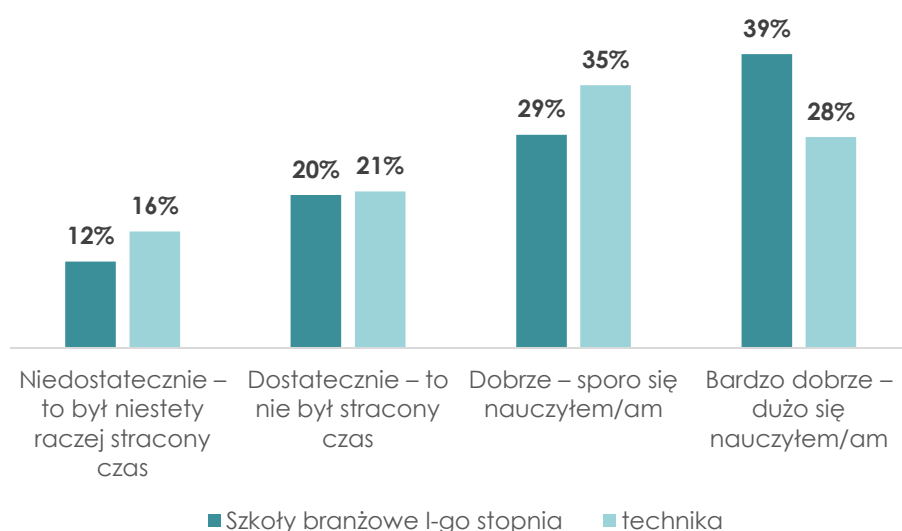
Uczniów techników zdecydowanych na pracę w wyuczonym zawodzie charakteryzuje dużo wyższy niż w przypadku niezdecydowanych, odsetek postrzegających wyuczony zawód jako: umożliwiający łatwe znalezienie pracy, otrzymywanie satysfakcjonujących zarobków, a także odpowiadający ich predyspozycjom. Co więcej, wśród „zdecydowanych” mamy wyraźnie większy udział respondentów traktujących ścieżkę zawodową jako rozwój swoich wcześniejszych zainteresowań. Deklarują oni również wyraźnie częściej zainteresowanie sytuacją na rynku pracy i poszukanie dotyczących go informacji. Podobnie jak w przypadku uczniów techników, wśród uczęszczających do szkół branżowych i nieplanujących pracy w wyuczonym zawodzie, zdecydowanie częściej deklarowano, że wybór kierunku kształcenia był „dziełem przypadku”. Reprezentujący tę kategorię respondenci, częściej deklarowali także sugerowanie się opiniami bliskich przy wyborze kierunku kształcenia. W przypadku uczniów techników odnotowano mniejsze różnice w tym zakresie.

Można przyjąć, że oparty na wiedzy, odpowiednim dopasowaniu oczekiwań, a także oparty na zainteresowaniach i predyspozycjach wybór ścieżki edukacji zawodowej, zwiększa prawdopodobieństwo wykonywania wyuczonego zawodu po ukończeniu szkoły. Ważną rolę odgrywać tutaj powinno wsparcie w zakresie poradnictwa zawodowego, które stanowi narzędzie racjonalizacji wyborów edukacyjnych.

Podstawowym elementem kształcenia zawodowego jest zdobywanie umiejętności w ramach praktyk zawodowych. Najbardziej surowi w ich ocenie są uczniowie techników – najwięcej ocen negatywnych oraz najmniej bardzo dobrych (wykres 26).

Większość badanych uczniów ocenia dobrze lub bardzo dobrze odbyte praktyki zawodowe pod względem zdobytych umiejętności.

Wykres 26. Oceny odbytych praktyk zawodowych dokonane przez uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych

Jak Pan/i ocenia odbyte praktyki zawodowe pod względem zdobywania umiejętności zawodowych?

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Wśród uczniów szkół branżowych I-go stopnia, najwyżej oceniane były praktyki odbywające się tylko na terenie szkoły, czyli w warsztatach lub pracowniach szkolnych (43% ocen bardzo dobrych). Przy czym przewaga nad praktykami zewnętrznymi i hybrydowymi (mieszanymi) wynosiła tylko 5 p. procentowych. W przypadku uczniów technikum najwyżej oceniane były praktyki o charakterze hybrydowym (30% ocen bardzo dobrych), a ich przewaga nad pozostałymi formami wynosiła od 1 do 5 pkt. procentowych (tabela 6).

Tabela 6. Oceny odbytych praktyk zawodowych z uwzględnieniem ich formy dokonane przez uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych

			Jak Pan/i ocenia odbyte praktyki zawodowe pod względem zdobywania umiejętności zawodowych?			
			Bardzo dobrze – dużo się nauczyłem/am	Dobrze – sporo się nauczyłem/am	Dostatecznie – to nie był stracony czas	Niedostatecznie – to był niestety raczej stracony czas
W jaki sposób odbywa Pan/i praktyczną naukę zawodu?	szkoła branżowa I-go stopnia	Tylko na terenie szkoły (warsztaty lub pracownie szkolne)	43%	29%	17%	11%
		Tylko poza szkołą (u pracodawców, w placówkach kształcenia ustawicznego itp.)	38%	29%	22%	11%
		Zarówno na terenie szkoły, jak i poza szkołą	38%	26%	22%	15%
	technikum	Tylko na terenie szkoły (warsztaty lub pracownie szkolne)	25%	33%	25%	16%
		Tylko poza szkołą (u pracodawców, w placówkach kształcenia ustawicznego itp.)	29%	37%	16%	18%
		Zarówno na terenie szkoły, jak i poza szkołą	30%	35%	21%	14%

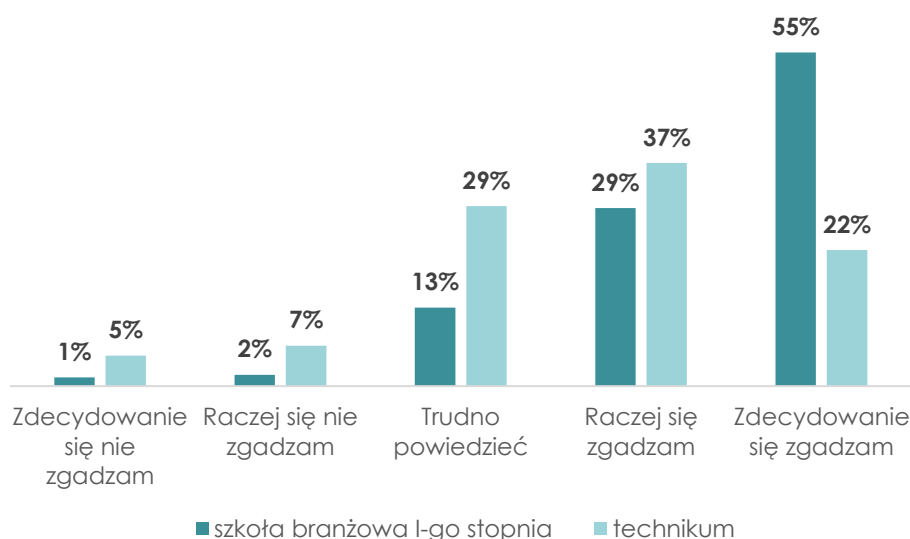
Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Uczestniczący w badaniu uczniowie zostali poproszeni o podzielenie się swoimi opiniami dotyczącymi wyboru nauki w szkole branżowej I-go stopnia oraz wybranych konsekwencji takiego wyboru. Dla realizacji tego celu wykorzystano trzy opinie o szkołach branżowych I-go stopnia, w tym dwie wartościujące wyżej naukę w szkole branżowej niż w technikum.

Zarówno uczniowie zachodniopomorskich techników, jak i szkół branżowych I-go stopnia w większości zgadzają się z opinią o atrakcyjności wyboru nauki w szkole branżowej ze względu na możliwość zdobycia umiejętności praktycznych oraz kontynuowania nauki (wykres 27).

Większość badanych uczniów uważa, że wybór szkoły branżowej I-go stopnia był dobrym krokiem, który nie zamyka drogi do kontynuacji dalszej ścieżki zawodowej.

Wykres 27. Opinie uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące wyboru szkoły branżowej

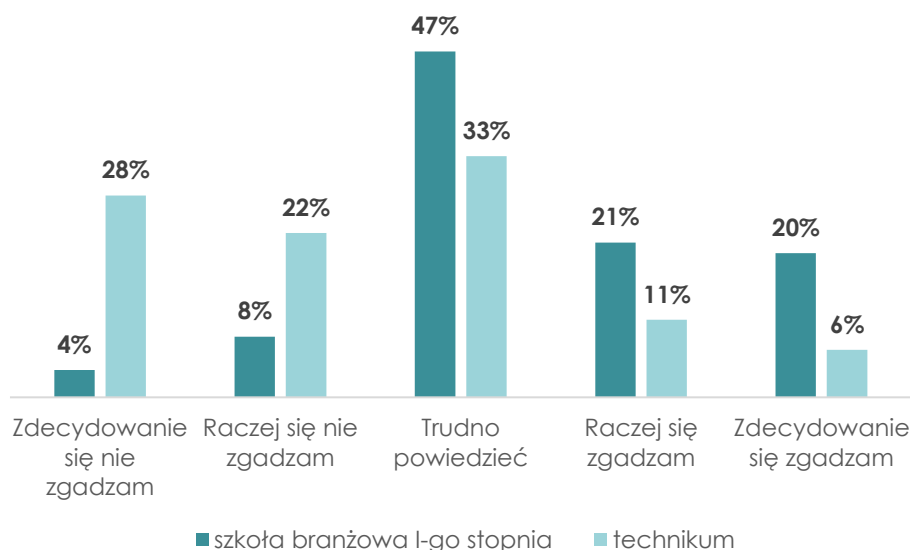
Wybór szkoły branżowej I-go stopnia (wcześniej zasadniczej szkoły zawodowej) jest dobrym wyborem, który nie zamyka dalszej ścieżki edukacji, a pozwala zdobyć umiejętności praktyczne.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Większość badanych uczniów zgadza się z opinią o atrakcyjności wyboru szkoły branżowej w kontekście możliwości dalszej edukacji oraz nabywania umiejętności praktycznych. Przy czym w przypadku uczniów poddawanego ocenie typu szkoły zaobserwować można zdecydowaną większość postaw pozytywnych.

Kolejne stwierdzenie, które zostało poddane ocenie badanych uczniów, dotyczyło hipotetycznej przewagi na rynku pracy absolwentów szkół branżowych (wykres 28). Ujawniły się tutaj wyraźne różnice w ocenie. Przy czym warto zwrócić uwagę na wysoki poziom braku zdecydowania u respondentów, a zwłaszcza u uczniów szkół branżowych.

Wykres 28. Opinie uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące sytuacji na rynku pracy absolwentów szkół branżowych oraz technikum

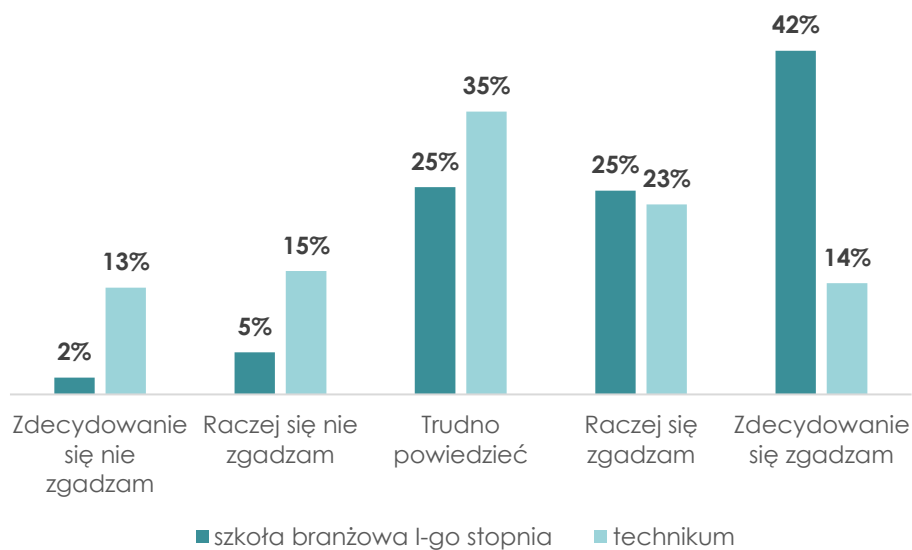

Absolwenci technikum gorzej od absolwentów szkoły branżowej I-go stopnia (wcześniej zasadniczej szkoły zawodowej) radzą sobie na rynku pracy.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Wykres 29. Opinie uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych dotyczące możliwości do uzyskania kompetencji zawodowych w czasie kształcenia zawodowego przez uczęszczających do szkół branżowych oraz techników

Nauka w szkole branżowej I-go stopnia ma tę przewagę nad nauką w technikum, że lepiej przygotowuje do wykonywania zawodu.

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie wyników badań własnych.

Uczestniczący w badaniu uczniowie ocenili także wartościującą opinię dotyczącą przewagi szkoły branżowej I-go stopnia nad technikum w kontekście przygotowywania do wykonywania zawodu (wykres 29). Co szczególnie interesujące, więcej uczniów technikum podzielało tę opinię, niż się z nią nie zgadzało.

VII. Podsumowanie – wybrane wnioski

- a. Na podstawie danych z 2020 roku Województwo Zachodniopomorskie charakteryzuje niska wartość współczynnika skolaryzacji dla szkół zawodowych i ogólnozawodowych (bez zasadniczych szkół zawodowych, szkół branżowych oraz szkół specjalnych przysposabiających do pracy).
- b. Większość badanych uczniów ostatnich klas zachodniopomorskich techników i szkół branżowych I-go stopnia deklaruje, że nie poszukuje informacji o rynku pracy, a jeżeli je zdobywa, to najczęściej bez podjęcia w tym zakresie inicjatywy własnej.
- c. Najczęściej wskazywanymi przez badanych uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych (technikum i szkoła branżowa I-go stopnia) kryteriami wyboru szkoły były: bliskość przestrzenna szkoły (45% wskazań), oferowany przez szkołę kierunek kształcenia zawodowego – oferta edukacyjna szkoły (30%), uczęszczanie do niej przez znajomych/przyjaciół (30%).
- d. Najczęściej wskazywanymi przez badanych uczniów zachodniopomorskich szkół zawodowych (technikum i szkoła branżowa I-go stopnia) kryteriami wyboru kierunku kształcenia były: przekonanie o związanych ze zdobyciem zawodu perspektywach znalezienia pracy (35%), rozwijanie wcześniejszych zainteresowań (32%), przekonanie o możliwości uzyskiwania w danym zawodzie satysfakcjonujących zarobków (27%).
- e. Spośród badanych uczniów uczęszczających do obu typu szkół, 29% zadeklarowało, że wybór kierunku kształcenia był „dziełem przypadku”. Wyraźnie częściej deklarowali to uczniowie techników (32%).
- f. Kontynuowanie nauki na poziomie wyższym (studia wyższe lub szkoła branżowa II-stopnia) planowało 41% uczniów techników i 36% szkół branżowych I-go stopnia. Mimo uczestnictwa w badaniu uczniów ostatnich klas, 38% uczniów techników i 34% szkół branżowych nie miało jeszcze ukształtowanych planów dotyczących przyszłego kształcenia.
- g. Pracę w wyuczonym zawodzie planowało wykonywać 55% badanych uczniów zachodniopomorskich techników i 68% szkół branżowych I-go stopnia.
- h. Większość badanych pozytywnie oceniła zarówno wybór szkoły do której uczęszczali, jak i wybór kierunku kształcenia – 51% uczniów techników i 59% uczniów szkół branżowych.
- i. Zdecydowana większość badanych uczniów pozytywnie ocenia odbyte praktyki zawodowe w kontekście zdobytych umiejętności zawodowych. Ocenę taką wskazało 63% uczniów techników oraz 68% uczniów szkół branżowych.

VIII. Charakterystyka badania

Koncepcja badania, problematyka badawcza oraz narzędzie badawcze powstały w Wydziale Badań i Analiz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie. Badania terenowe zostały zrealizowane przez firmę CBT Anna Meissner w IV kwartale 2021 roku.

Tabela 7. Zakładane minimalne liczebności respondentów z uwzględnieniem zróżnicowania badanej populacji ze względu na płeć i miejsce nauki.¹⁵

nazwa podregionu	powiaty	Szkoły branżowe I-go stopnia (ostatnie klasy)			Technika (ostatnie klasy)		
		liczba uczniów ogółem 2020/2021	Minimalna liczba respondentów dla poszczególnych podregionów	liczba kobiet w próbie	liczba uczniów ogółem 2020/2021	Minimalna liczba respondentów dla poszczególnych podregionów	liczba kobiet w próbie
podregion 1 - Miasto Szczecin	m. Szczecin	262	50	15	1363	109	38
podregion 2 - pas metropolitalny	pow. policki, gryfiński, stargardzki, goleniowski	401	75	26	720	56	24
podregion 3 - nadmorski	m. Świnoujście, pow. kamieński, gryficki, kołobrzeski	202	38	14	560	46	20
podregion 4 - południowy	pow. myśliborski, pyrzycki, choszczeński, watecki	266	50	15	427	35	14
podregion 5 - centralny	pow. drawski, łobeski, świdwiński, białogardzki	224	41	14	379	32	11
podregion 6 - północno-wschodni	m. Koszalin, pow. koszaliński, szczecinecki, sławieński	325	59	14	978	78	34
SUMA		1680	313	98	4427	356	141

Źródło: opracowanie własne WUP w Szczecinie.

¹⁵ Opracowanie własne WUP w Szczecinie na podstawie informacji dostępnych na stronie: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/288/resource/31595,uczniowie-szko-w-roku-2020/table>

Wykonawca badań terenowych zastosował kwotowo-losowy sposób doboru próby. Uzyskano wysoką stopę zwrotu, a w konsekwencji znacznie przekroczono założone minimalne liczebności dla poszczególnych kategorii respondentów. W badaniu wzięło udział 878 uczniów zachodniopomorskich techników oraz 483 uczniów szkół branżowych I-go stopnia. W trakcie badania wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego i technikę CAWI (*Computer Assisted Web Interviewing*).